

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

Vysílání Československého rozhlasu Olomouc v srpnu 1968

Broadcast of Czechoslovak radio Olomouc in August 1968

Bakalářská diplomová práce

Tereza SKÁCELOVÁ

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság, Ph.D.

Olomouc 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití literatury a pramenů uvedených v seznamu. Práce má 71 069 znaků.

V Olomouci dne 25. června 2013

.....
Tereza Skácelová

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi pomohli k napsání této práce. Jmenovitě PhDr. Petru Orságovi, PhD. za vedení bakalářské práce, rady a připomínky. Děkuji panu Michalu Burešovi, který mi poskytl cenné informace a kontakty. Děkuji paní Jindřišce Zornové, za její ochotu a pomoc při získávání archivních nahrávek z Českého rozhlasu Ostrava. Děkuji paní Janě Zikmundové za její milé vyprávění o působení v olomouckém rozhlase a v neposlední řadě chci poděkovat panu Bohuslavu Matyášovi za poskytnutí rozhovoru, který byl cenným zdrojem této práce.

Anotace

Tato práce se zabývá vysíláním Československého rozhlasu v Olomouci během 7 dní, při kterých došlo k obsazení Československé republiky vojsky Varšavské smlouvy. Rozhlas byl v té době nežádoucím médiem, neboť byl nejaktuálnější a přinášel necenzurované zprávy. Práce je rozdělena do několika částí. Obsahuje pozadí mediálního dění v roce 1968, které je neodmyslitelně spojené s politickým děním v republice. Z knihy *7 olomouckých dnů* a z rozhovoru s Bohuslavem Matyášem se podařilo zjistit i průběh a okolnosti vysílání olomouckého rozhlasu. V práci je stručně nastíněna historie Československého rozhlasu Olomouc a také jeho osud po roce 1968.

Klíčová slova

Rozhlas, novinář, hlasatel, Olomouc, srpne 1968, vojska Varšavské smlouvy, okupace, rezoluce, posluchač, vláda, tiskový zákon

Summary

This thesis deals with the Czechoslovak Radio broadcast in Olomouc during 7 days at which was occupied Czechoslovakia by Warsaw Pact troops. Radio at that time was undesirable medium, since it was the latest and brought uncensored news. The work is divided into several parts. Includes background media events in 1968, which is closely associated with political events in the country. From the book *7 days in Olomouc* and interview with Bohuslav Matyáš managed to find out the course and circumstances of Olomouc broadcast radio. The work is also briefly outlines the history of the Czechoslovak Radio Olomouc and its fate after 1968.

Key words

Radio, journalist, broadcaster, Olomouc, August 1968, Warsaw Pact troops, occupation, resolutions, broadcast recipient, government, the Press Act

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Kontext událostí Pražského jara.....	9
2.1 Leden 1968.....	9
2.2 Akční program KSČ.....	10
2.3 Nový tiskový zákon č. 84/1968 sb.	11
2.4 Politická jednání mezi ČSSR a SSSR	11
2.4.1 Summit v Čierné nad Tisou.....	12
2.4.2 Konference v Bratislavě	12
2.5 Schůzka novinářů s předsednictvem ÚV KSČ 17. srpna 1968	14
2.6 Jednání předsednictva ÚV KSČ 20. srpna 1968	14
3. Změny v Československém rozhlas Olomouc v období Pražského jara	16
3.1 Nová témata v Československém rozhlas Olomouc	17
4. Rozhlas ve dnech 21. - 27. srpna 1968	18
4.1 Vysílání Československého rozhlasu 21. srpna 1968	18
5. Československý rozhlas Olomouc	21
5.1 Vysílání Československého rozhlasu Olomouc od 21. do 27. srpna 1968	21
5.2 Vysílání 22. srpna 1968.....	26
5.3 Vysílání 23. srpna 1968.....	30
5.4 Vysílání 24. srpna 1968.....	33
5.5 Vysílání 25. srpna 1968.....	34
5.6 Vysílání 26. srpna 1968.....	36
5.7 Vysílání 27. srpna 1968 v Olomouci.....	38
6. Vysílač Ječmínek	41
7. Dopad moskevského jednání na československá média.....	43
8. Závěr.....	44

Seznam zkratek	46
Seznam pramenů a literatury.....	48
Seznam příloh	51
Přílohy	52

1. Úvod

Rozhlas jako médium je nedílnou součástí života v české společnosti již 90. let. Jeho role se postupně měnila – ve svých počátcích byla posílena jeho informativní funkce, v současnosti dominuje spíše hudební složka rozhlasové produkce. Tato bakalářská práce se soustřeďuje na rok 1968, kdy byl rozhlas zdrojem těch nejaktuálnějších informací. Bakalářská práce se konkrétně soustřeďuje na regionální studio Československého rozhlasu Olomouc v období od 21. do 27. srpna 1968. Jedná se tedy o vysílání, které komentovalo vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa, do Olomouce a podávalo o něm ucelený obraz v podobě vysílaných zpráv.

Rok 1968 je zvolen proto, že to byl přelomový rok nejen pro média, protože došlo k dočasnému zrušení cenzury, ale i pro celou Československou socialistickou republiku, poněvadž právě v tomto roce došlo k vojenské intervenci cizích armád na našem území. Vzhledem k tomu, že rozhlas byl v této době nejrychlejší a nejaktuálnější médium, lze předpokládat, že o srpnových událostech informoval jako první médium a stal se tak klíčovým zdrojem informací pro většinu obyvatelstva a že zachytil srpnové události nejpřirozeněji a z velké části i bez cenzury, která byla v roce 1968 omezena na minimum. Velký význam olomouckého studia také spočívá v tom, že se mohl na rozdíl od celorepublikového vysílání soustředit přímo na olomoucké obyvatele.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První část je věnována politickému programu a legislativě médií během Pražského jara. Důležitou součástí tématu bakalářské práce je cenzura a její uvolňování, dále pak tiskové zákony a jejich účinek na média. V této části je využita metoda komparace, aby byly uplatněny jen ty zákony, které jsou k tématu relevantní, tedy zákony vztahující se k roku 1968.

Další kapitolu tvoří přehled změn, které se udály v období Pražského jara v Československém rozhlase Olomouc, potažmo ve všech studiích Československého rozhlasu. Tato kapitola je doplněna částmi zabývajícími se novými tématy, která se objevila ve vysílání Československého rozhlasu Olomouc a která byla do roku 1968 nepřijatelná. Kapitola je důležitá z důvodu návaznosti na partyzánské vysílání Československého rozhlasu Olomouc. Práce také sleduje vývoj jednání na úrovni představitelů města Olomouce a jejich konsekvence k partyzánskému vysílání Československého rozhlasu Olomouc.

Dále již práce popisuje vysílání Československého rozhlasu Olomouc, jehož vysílání se však v prvních dnech Pražského jara neodlišovalo od celostátního vysílání, které tamní rozhlas přejímal. Další vysílání se pak věnuje konkrétním olomouckým událostem, ale nevynechává ani důležitá vyjednávání na státní úrovni. Část práce se věnuje také technickému zázemí olomouckého rozhlasu, personální složení atd. Jedním ze základních zdrojů této práce jsou nahrávky z archivu Českého rozhlasu vysílané od 21. do 27. srpna 1968 v Československém rozhlasu Olomouc, které jsou selektovány dle relevance. Práce také vychází z rešerše literatury a následně dochází ke komparaci a syntéze zjištěných faktů. Množství literatury a jiných zdrojů k tématu vysílání rozhlasu v Olomouci v roce 1968 je však velmi omezené¹. Nevyšly obvyklé ročenky ani kniha mapující dějiny rozhlasu v Olomouci. Proto je pro tuto práci velmi cenným zdrojem informací publikace *7 olomouckých dnů*². Zachycuje období právě sedmi dní od 21. srpna v Olomouci. Jsou v ní sepsány pasáže z vysílání rozhlasu v Olomouci, rezoluce vydané různými organizacemi a také popis událostí, které se v Olomouci staly. Čerpat bude tato práce také z archivních nahrávek Českého rozhlasu Ostrava, neboť v roce 1968 byl Československý rozhlas Olomouc pobočkou Československého rozhlasu Ostrava. Důležitým příspěvkem pro tuto práci je také rozhlasový dokument režiséra Michala Bureše, který mapuje události vysílání Československého rozhlasu Olomouc od 21. do 28. srpna roku 1968. Práce čerpá i z cyklu pásma vzpomínek PhDr. Lubomíra Smiřického, který byl redaktorem Československého rozhlasu Olomouc v letech 1959-1969 a ze svědectví Jany Zikmundové, která pracovala jako hlasatelka v olomouckém rozhlase v letech 1962-1971. Největším přínosem je rozhovor s panem Bohuslavem Matyášem³, který po celou dobu popisovaných dní hlásil zprávy z tajných míst, na kterých se rozhlas ukrýval. S tímto materiálem orální historie je nutná kritická práce z důvodu možného zkreslení faktů či neúmyslného opomenutí, popřípadě selhání paměti. Cenné informace se také nachází ve Státním okresním archivu v Olomouci a internetové stránky Českého rozhlasu Olomouc. V neposlední řadě bude práce využívat dvoudílnou publikaci Akademické dějiny Olomouce.

¹ Lze čerpat pouze z jedné publikace, dvou programů Českého rozhlasu Olomouc a z rozhovorů s pamětníky

² Tato publikace zahrnuje soubor dokumentů ze srpna 1968. Najdeme zde rezoluce, prohlášení i plakáty z prvních dní okupace. Mezi také přepisy vysílání Československého rozhlasu Olomouc.

³ Hlasatel rozhlasu po drátě. Ve dnech, které práce zkoumá, byl jediný, kdo četl rezoluce a hlásil zprávy ze skrytých míst, odkud vysílal Československý rozhlas Olomouc.

2. Kontext událostí Pražského jara

Z hlediska kontextualizace vysílání Československého rozhlasu Olomouc v období od 21. - 27. srpna 1968 je třeba vymezit období a události Pražského jara. Jednotlivé podkapitoly popisují dění, které vedlo k obsazení ČSSR⁴ vojsky Varšavské smlouvy a ke ztrátě nabyté svobody v oblasti médií. Jednání rozhlasových novinářů bylo ovlivněno uvedenými událostmi. Nechtěli se vzdát stávající podoby vysílání a práce v Československém rozhlase, která v takové míře nepodléhala cenzuře jako v 50. letech 20. století.⁵

V období Pražského jara vykazoval československý socialismus prvky demokratismu, které se projevovaly i v práci novinářů. Odborná literatura uvádí jako začátek demokratizace Komunistické strany Československa leden 1968. V té době došlo k výměně prvního tajemníka strany. Dalším krokem byl Akční program KSČ⁶. V práci rozhlasových novinářů se tendence liberalismu projevovaly ve složení vysílaných pořadů a jejich témat. To bylo umožněno novým tiskovým zákonem.

SSSR⁷ shledávala demokratizaci v ČSSR znepokojivou. Z tohoto důvodu bylo vedeno několik jednání, která měla vyvrátit záporné názory SSSR vůči situaci v ČSSR. V této kapitole práce přibližuje obsahy jednotlivých jednání a jejich výsledky, které vedly k obsazení ČSSR vojsky Varšavské smlouvy. Jednotlivé podkapitoly se zabývají tématy nového tiskového zákona, změnou obsazení postu prvního tajemníka KSČ, Akčního programu KSČ a politickými jednáními mezi ČSSR a SSSR. Podkapitoly jsou řazeny dle časové posloupnosti.

2.1 Leden 1968

V lednu 1968 došlo k výměně prvního tajemníka KSČ, což se obecně považuje za začátek Pražského jara. Novým prvním tajemníkem KSČ se 6. ledna 1968 stal Alexandr Dubček⁸, který ve funkci vystřídal Antonína Novotného. Po této změně ve vedení KSČ následovaly i

⁴ Československá socialistická republika

⁵ Problematika cenzury viz kapitola „Nový tiskový zákon č.84/1968 sb.“

⁶ Komunistická strana Československa

⁷ Svaz sovětských socialistických republik

⁸ Kaplan 1997, str. 112

změny v chování vysokých stranických funkcionářů. V projevech zaznívala spojení jako odstranění byrokratických bariér, demokratické rozhodování, „*nutnost jednat tak, aby mezi slovy a činy nevznikl rozpor*“.⁹

2.2 Akční program KSČ

Další událostí, která souvisí s Pražským jarem, byl nový politický program KSČ, takzvaný Akční program¹⁰ snažící se o demokratizaci socialistického systému. V rámci mediální politiky program, na rozdíl od mediální praxe, neustupoval z principu vedoucí úlohy KSČ.¹¹ Zároveň však program zavrhoval monopol socialistické státní moci. KSČ byla ochotna se o moc dělit pod podmínkou, že jí zůstane vedoucí úloha.¹²

Ve stanovách Akčního programu se představitelé státu zavazovali například k orientaci ekonomiky na spotřební zboží a program zahrnoval také svobodu projevu: „[...] *pracujícím nelze libovolným výkladem mocensky předepisovat, o čem směji a o čem nesmějí být informováni, které své názory mohou a které nemohou veřejně vyslovit, kde se veřejné mínění může uplatnit a kde ne.*“¹³ Toto rozhodnutí bylo významnou systémovou změnou. Vedení KSČ se vzdalo práva rozhodovat o obsahu veřejně sdílených informací.¹⁴ Tisk, rozhlas a televize přestaly být nástrojem režimu a poskytly prostor pro debatu, ve které tyto sdělovací prostředky získaly přední místo zpochybňující výsadní postavení KSČ. Média se tak přeměnila v kritiku moci KSČ.¹⁵

⁹ Tamtéž

¹⁰ Předložený 5. 4. 1968

¹¹ Končelík, Večeřa, Orság 2011, str. 184

¹² Vančura 1990, str. 42

¹³ Tamtéž, str. 43

¹⁴ Hoppe 2004, str. 11

¹⁵ Tamtéž

2.3 Nový tiskový zákon č. 84/1968 sb.

Jednání v politické sféře a také chování a stav společnosti v roce 1968 zapříčinily vznik nového tiskového zákona č. 84/1968 sb.¹⁶, který zakazoval cenzuru. Je na místě zmínit také zákon č.81/1966 sb., předcházející zákonu č.84/1968 sb., ve kterém byla naopak cenzura uzákoněna. Cenzura do doby vydání nového zákona postihovala veškeré informace, jejichž obsah byl zaměřen „*proti politické a ideové linii státu a jejichž obsahem by byly prokazatelně poškozeny celospolečenské zájmy*“.¹⁷ Uvolněná atmosféra první poloviny roku 1968 a zákon č.84/1968 sb. byly vyústěním několika událostí. Jednou z nich byl IV. sjezd Svazu československých spisovatelů. Účastníci¹⁸ se ostře vyjadřovali proti cenzuře a považovali ji za ostudnou.¹⁹

Novináři si uvědomovali neobvyklost a přínos tohoto jevu pro svou práci, i pro celou společnost. Tato skutečnost je znatelná i při partyzánském vysílání Československého rozhlasu nejen na celorepublikové úrovni, ale i v regionálních studiích Československého rozhlasu.

2.4 Politická jednání mezi ČSSR a SSSR

V létě roku 1968 probíhaly mezi ČSSR a SSSR četná jednání, která jsou pro přehlednost zaznamenána chronologicky a osvětlují vývoj událostí před 21. srpnem 1968, které měly zabránit okupaci. Tato jednání měla ze strany zachovat probíhající liberalizaci socialistického zřízení a mediální svobodu, ze strany SSSR naopak zabránit těmto tendencím. Přesto došlo k vojenské intervenci ze strany vojsk Varšavské smlouvy.

¹⁶ Vydáný 26. 6. 1968. Nutno podotknout, že reálná situace v médiích předčila zákon o několik měsíců.

¹⁷ Hoppe 2004, str. 9

¹⁸ Mezi spisovatele, kteří se vyjadřovali proti cenzuře, patřili například Milan Kundera, Ludvík Vaculík, A.J. Liehm, Ivan Klíma, Václav Havel, Pavel Kohout

¹⁹ IV. sjezd československých spisovatelů /Protokol/ Praha 27.-29. června 1967, Praha 1968, 22-606-10, s. 27

U představitelů SSSR vyvolávaly obavy nová, dosud nepřijatelná²⁰ témata, která se přestávala podrobovat moci KSČ. Samotná KSČ zaznamenala liberální tendence. „*Představitelé tzv. pětky vyvíjeli na československé komunisty nátlak ve snaze zvrátit obrodňný proces.*“²¹ Hlavním nástrojem se stala kritika tiskové svobody, prostřednictvím které se snažili dokázat, že v Československu probíhá kontrarevoluce.

2.4.1 Summit v Čierné nad Tisou

Prvním jednáním, které se zabývalo výše zmíněnými problémy, byl summit v Čierné nad Tisou, konaný 29. července 1968. Závěrem jednání bylo obnovení částečné cenzury. Předsednictvo ÚV KSČ²² se usneslo masovým sdělovacím prostředkům okamžitě zastavit jakoukoli polemiku s tiskem bratrských stran a spojenců. Média nesměla uveřejňovat žádné statě, komentáře, zprávy a informace, které mohly nepříznivě ovlivnit vzájemné přátelské vztahy. Dále pak „*tisk, rozhlas a televize nesměly uveřejňovat žádné rezoluce na podporu předsednictva ÚV KSČ*“.²³

2.4.2 Konference v Bratislavě

Konference v Bratislavě, která se konala 3. srpna 1968, byla dalším pokusem ČSSR odvrátit obavy SSSR týkající se demokratizace ČSSR a ztráty kontroly SSSR nad Československou socialistickou republikou.

Již během jednání v Čierné bylo dohodnuto, že delegace každého státu vytvoří návrh společného prohlášení, ten však předložily pouze ČSSR, Východní Německo a SSSR.

²⁰ Viz kapitola 3.1

²¹ Končelík, Večeřa, Orság 2011, str. 184

²² Ústřední výbor Komunistické strany Československa

²³ Havlíček 1998, str. 114

Brežněv²⁴ hned v úvodu odmítl československý návrh a rozhodl, že základem bude návrh sovětský.²⁵ V ústřední části konečného prohlášení se psalo, že „*podpora, ochrana a upevnění socialistických vymožeností, kterých dosáhly národy svým hrdinským úsilím, obětavou prací lidu každé země, jsou společnou internacionální povinností všech socialistických zemí.*“²⁶ Tato teze vešla do dějin pod označením „*Brežněvova doktrína*“.²⁷ Členové reformní části předsednictva ÚV KSČ s touto doktrínou nesouhlasili především proto, že Sovětský svaz do doktríny neuvedl, že nemá námitky proti Akčnímu programu a ekonomickým reformám v ČSSR. Doplněk o nesmiřitelném boji proti buržoazní ideologii, proti antisocialistickým silám a prohlášení, že bratrské strany nikdy nikomu nedovolí vrazit klín mezi socialistické státy, předznamenával budoucí výklad teze.²⁸

Představitelé Československa se snažili doplnit text, aby oslabili jeho jednoznačný smysl. Po několikahodinovém sezení se jim podařilo prosadit doplnění: „*Přitom každá bratrská strana řeší tvořivé otázky dalšího socialistického rozvoje, bere v úvahu národní zvláštnosti a podmínky.*“²⁹ Tento dodatek měl podle československých vyjednávačů zajistit pokračování v reformní politice. V kontextu deklarace bylo doplnění bezvýznamné, nijak nenarušovalo platnost základní teze. Dubčekovým podpisem vládní představitelé ČSSR stvrdili, že opravňuje SSSR k vojenskému zásahu.³⁰

²⁴ Sovětský politik, nejvyšší představitel Sovětského svazu v období let 1964 – 1982

²⁵ Havlíček 1998, str. 128

²⁶ Tamtéž, str. 129

²⁷ Doktrína proklamovaná Leonidem Iljičem Brežněvem po srpnové invazi 1968 do Československa. S využitím jedné formulace ve smlouvě z Varšavy dokazovala oprávněnost útoku vojsk Varšavské smlouvy v zájmu "ochrany" socialismu.

²⁸ Havlíček 1998, str. 129

²⁹ Tamtéž, str. 130

³⁰ Tamtéž

2.5 Schůzka novinářů s předsednictvem ÚV KSČ 17. srpna 1968

Po dvou předchozích schůzkách na státnické úrovni bylo zřejmé, že se o výsledcích jednání musí být informována média. Schůze se konala v sobotu ráno v Hrzánském paláci³¹ v Praze, kde se sešli novináři z celé země. Předseda ÚV KSČ Černík odmítl schůzi nahrávat na magnetofonový záznam i pořízení stenografického zápisu. „*Chtěl, aby nic nebránilo rozpravě a aby se mluvilo otevřeně.*“³² Řízení schůze se ujal Čestmír Císař. Alexandr Dubček se neúčastnil, musel navštívit maďarského prezidenta Jánose Kádára.³³

Čermák vyzýval novináře „[...] *k ukázněné zdrženlivosti ve jménu všeho, o co Československo usiluje.*“ Zabýval se chybami, kterých se novináři dopustili a které znepokojily spojence. Vyjádřil se také k usnesení z Čierné o neochotě československé vlády omezit svobodu projevu a připustit kontrolu tisku.³⁴

Novináři chtěli přesně vědět, jaká je závažnost situace udržení či neudržení tiskových i jiných svobod. František Kriegl reagoval poeticky. „*Nad hlavou Československa visí Damoklův meč a nitka, která ho drží, se každým dnem prošoupává.*“³⁵

2.6 Jednání předsednictva ÚV KSČ 20. srpna 1968

Schůze předsednictva ÚV KSČ 20. srpna 1968 byla posledním z důležitých jednání, která měla přispět ke stabilizaci československé situace. Toto setkání přerušil vstup vojsk Varšavské smlouvy na československé území.

Na schůzi předsednictva se měl projednávat návrh referátu prvního tajemníka KSČ na XIV. sjezdu KSČ. Císař vydal pokyn, aby všichni pracovníci z rozhlasu, televize i ze všech redakcí byli v pohotovosti. Toto nařízení vydal z důvodu možnosti Dubčeka obrátit se na veřejnost

³¹ Havlíček 1998, str. 143

³² Tamtéž, str. 144

³³ Tamtéž, str. 145

³⁴ Havlíček 1998, str. 145

³⁵ Havlíček 1998, str. 146

s výsledky jednání.³⁶ Schůzi před půlnocí přerušil Dubček, obdržel zprávu od Černíka o překročení státních hranic vojsky Varšavské smlouvy. Státníci tuto invazi nečekali, nejméně Dubček. Do poslední chvíle věřil v klidný průběh. „*Celý život som zasvetil spolupráci zo Sovietskym sväzom, to, čo urobili, je pre mňa životná tragédia. Prehlasujem na česť komunistu, že som nemal ani tušenie, že by niekto chcel taký krok proti nám urobiť.*“³⁷ Dalším Dubčekovým prohlášením byla rezignace. Nikdo však na jeho slova nereagoval.³⁸

Schůze po několika minutách pokračovala. Dubček vydal pokyn přizvat prezidenta republiky, ministra vnitra a ministra národní obrany, zůstat měli všichni členové a kandidáti předsednictva, členové sekretariátu, tajemníci.³⁹ Pracovníci ÚV upozornili televizi a rozhlas, aby očekávaly stanovisko předsednictva. Do budovy ÚV začali přicházet novináři, mezi prvními Kamil Winter z televize a Alois Svoboda z rozhlasu.⁴⁰ Ještě v jednu hodinu ráno nebylo jasné, jaké stanovisko předsednictvo ÚV KSČ zaujme. Ve večerních hodinách se do budovy rozhlasu vrátil jeho bývalý ústřední ředitel Miloš Marko a opět se ujal vedení.⁴¹

Rozhlas neustále vyžadoval nějaké stanovisko, protože vysílání mělo zanedlouho končit a do studia telefonovali posluchači dožadující se informací o vzniklé situaci. O půl druhé v noci vydalo předsednictvo prohlášení, v němž intervenci odsuzovalo, ale Československo se podle jejich nařízení nemělo bránit okupačním vojskům.⁴² Ve tři čtvrtě na dvě dostaly rozhlas a ČTK⁴³ písemné prohlášení.⁴⁴ Ve stejný čas přilétala na letiště v Ruzyni sovětská letadla, z nich vyjížděly tanky, automobily a transportéry s vojáky a odjížděly do Prahy.⁴⁵

³⁶ Tamtéž, str. 149

³⁷ Tamtéž, str. 152

³⁸ Vančura 1990, str. 73

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Havlíček 1998, str. 153

⁴¹ Tamtéž

⁴² Tamtéž, str. 154

⁴³ Česká tisková kancelář

⁴⁴ Havlíček 1998, str. 154

⁴⁵ Vančura 1990, str. 73

3. Změny v Československém rozhlasu Olomouc v období Pražského jara

V období Pražského jara došlo ke změnám v oblasti politiky i mediální sféry. Změny vykazoval i způsob práce novinářů v rozhlasové tvorbě, který ovlivňoval chování novinářů i v týdnu od 21. - 27. srpna 1968.

Změny v Československém rozhlasu Olomouc⁴⁶ probíhaly již od roku 1959: klesal počet zakázaných témat⁴⁷, začínal se uplatňovat nový styl reportážních rozhovorů, sílily snahy zcivilnit vysílání a zajistit větší pohotovost i otevřenost rozhlasového programu. Nové technické poznatky umožnily inovaci v přípravě pořadů, například se rozšiřovalo živé vysílání. Zpravodajství a publicistika obsahovaly kritické prvky, redakce zveřejňovaly dříve zakázaná díla. Literární i hudební tvorba byla mezinárodně oceňována.⁴⁸

V rozhlasu zaznívala přirozená vyjádření dělníků, zemědělců a mládeže, což kontrastovalo s dosavadními sděleními, jejichž původci byli především státní funkcionáři.⁴⁹ V publicistických pořadech a ve zpravodajství se vedly otevřené diskuze o pluralismu, demokracii, svobodě a humanismu. Zásady přirozeného projevu ve všech redakcích znamenaly průlom do rozhlasového vysílání.⁵⁰

V květnu 1968 byl Československý rozhlas převeden pod správu ministerstva kultury a informací. Ředitel rozhlasu Miloš Marko⁵¹ po lednu 1968 ztratil vliv, rozhlas v létě řídil jeho první náměstek Rostislav Běhal. V červenci vláda jmenovala nového ředitele Zdeňka Hejzlara a v srpnu se na místo ředitele opět vrátil Miloš Marko (viz výše).⁵²

⁴⁶ Stejně změny probíhaly i v celostátním vysílání a ve všech krajských studiích.

⁴⁷ Viz kapitola Nová témata v Československém rozhlasu Olomouc

⁴⁸ Ješutová 2003, str. 289

⁴⁹ Tamtéž, str. 332

⁵⁰ Tamtéž, str. 332

⁵¹ Miloš Marko se 21. 8. 1968 vrátil do Československého rozhlasu a opět se ujal vedení.

⁵² Končelík, Večeřa, Orság 2011, str. 184

3.1 Nová témata v Československém rozhlasu Olomouc

Rozhlas⁵³ začal otevírat téma historie komunistické vlády. Odkrýval zákulisí poúnorových politických procesů, několik měsíců se zabýval okolnostmi smrti Jana Masaryka nebo zánikem sociálnědemokratické strany. Dále to pak byla témata strahovské demonstrace, činnost a útěk generála Šejny, činnost Lidových milicí. Ačkoli se toto jednání komunistům nelíbilo, rozhlas zaznamenal růst zájmu publika. Vzrostla poslechovost (v březnu 1968 stoupl počet občanů, kteří pravidelně poslouchali rádio ze 43 na 80%). Vliv veškerých médií na občany byl tak silný, že už v březnu 1968 bylo možné mluvit o existenci nezávislého veřejného mínění.

V dubnu nastolila média tři hlavní témata. Prvním z nich byla rehabilitace poúnorových obětí režimu. Rozhlas i další média přinášely stále nová fakta o justiční a policejní zvlášti a zločinech páchaných i členy vedení KSČ. Otevřelo to otázku morální viny řadových komunistů.

Druhým okruhem témat byly analýzy přítomnosti. Filozof Karel Kosík se ve své stati vyjádřil k politickému systému v Československu. Označil ho za podivuhodný konglomerát byrokratismu a byzantinismu, za zruďnou symbiózu státu a pohanské církve, pokrytectví a fanatismu. Východisko viděl ve spojení komunistů, socialistů, demokratů a ostatních občanů, založeném na politické rovnoprávnosti a plnoprávnosti a vycházejícím ze zásad socialismu a humanismu.

Třetím tématem byly diskuze o politických stranách. Václav Havel nastínil projekt nové demokratické strany, která by soupeřila s KSČ. Petr Pithart prokázal nadbytečnost Národní fronty a Ivan Sviták navrhoval dvě opoziční strany, sociálnědemokratickou a křesťanskou.

V průzkumu veřejného mínění v dubnu 1968 věřilo 88% dotázaných v další rozvoj demokracie. Olomoučtí posluchači mohli také slyšet názory prvního rektora obnovené olomoucké univerzity J. L. Fischera, univerzitního profesora Miloslava Trapla a dalších, kteří se vyjadřovali k tématům kultury a života v Olomouci.

⁵³ Tato témata nebyla používána jen v rozhlasu, ale i v ostatních médiích.

4. Rozhlas ve dnech 21. - 27. srpna 1968

Rozhlas informoval o vstupu vojsk na území ČSSR jako první médium, a to 21. srpna v 1:45. Stal se nejvýznamnějším médiem, protože byl schopen o vývoji situace informovat aktuálněji než ostatní média, byl nejdostupnějším a nejoperativnějším komunikačním prostředkem.⁵⁴ „V situaci, kdy se vše měnilo během několika minut, a vedoucí představitelé státu byli nedostupní⁵⁵, tu zůstalo rozhlasové vysílání, které se ujalo informační funkce pro domácí i zahraniční posluchače.“⁵⁶

Rozhlas informoval o událostech v celé zemi i ve státních institucích, varoval před nebezpečím střetu se sovětskými vojsky, monitoroval zahraniční zpravodajské agentury a glosoval nejnovější události.⁵⁷ Suploval ústřední informační centrálu, do níž se sbíhaly a z níž pak odcházely nejdůležitější zprávy. Zprostředkoval kontakty mezi občany a ústředními orgány, mezi občany či skupinami občanů navzájem i mezi regiony a Prahou a Bratislavou. Od 23. srpna 1968 vysílal rozhlas v systému vysílací štafety, do níž se zapojilo 12 rozhlasových stanic z celé ČSSR, které si po deseti minutách předávaly slovo. S rozhlasem je spojen začátek i konec invazivního týdne. Na začátku jako první informoval o odmítavém stanovisku ÚV KSČ a na konci vysílal Dubčekův projev po jeho návratu z Moskvy.⁵⁸

4.1 Vysílání Československého rozhlasu 21. srpna 1968

Československý rozhlas Olomouc v prvních hodinách okupace informace téměř výhradně přejímal z celorepublikového vysílání Československého rozhlasu v Praze. Všechny vysílače předávaly signál z Prahy a po celé ČSSR znělo stejné vysílání. Jedním z důvodů, proč bylo vysílání regionálních poboček přejímáno z centrálního studia, byla skutečnost, že dostupnost informací a technické možnosti v oblasti telekomunikací nebyly natolik rozvinuté.

⁵⁴ Hoppe 2004, str. 15

⁵⁵ Po intervenci vojsk Varšavské smlouvy byli představitelé ČSSR internováni do Sovětského svazu.

⁵⁶ Ješutová 2003, str. 338

⁵⁷ Hoppe 2004, str. 15

⁵⁸ Tamtéž, str. 16

V 1:30 začal rozhlas na stanici Praha vyzývat posluchače, aby nevypínali přijímače, probudili své sousedy a vyčkali na důležité informace. Těsně před druhou hodinou ranní přečetl hlasatel Vladimír Fišer provolání předsednictva ÚV KSČ odmítající intervenci.

„Vážení posluchači, zůstaňte u svých přijímačů. Setrvejte u svých přijímačů, za malý okamžik budeme vysílat mimořádně důležitou zprávu. Vážení posluchači, vysíláme zvláštní provolání předsednictva Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Všem lidu Československé socialistické republiky. Včera, dne 20. srpna 1968 kolem 23. hodiny překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsedy národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa a těchto orgánů. V těchto hodinách zasedalo předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa a zabývalo se přípravou 14. sjezdu strany. Předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa vyzývá všechny občany naší republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor. Proto ani naše armáda, Bezpečnost a Lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země. Předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa považuje tento akt za odporující ne jenom zásadám vztahů mezi socialistickými státy, ale za popření základních norem mezinárodního práva. Všichni vedoucí funkcionáři státu Komunistické strany Československa i Národní fronty zůstávají ve svých funkcích, do nichž byli jako představitelé lidu a členů svých orgánů zvoleni podle zákonů a jiných norem platných v Československé socialistické republice. Ústavními činiteli je okamžitě svoláváno zasedání Národního shromáždění a vlády republiky a předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa svolává plénum Ústředního výboru komunistické strany Československa k projednání vzniklé situace. Podepsáno předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa.“⁵⁹

Vladimír Fišer přečetl jen několik slov a vysílače přerušily provoz, což hlasatel nevěděl, proto oznámení dokončil. Spojení vypnuly na příkaz Karla Hoffmana, ředitele Ústřední správy spojů. Celé prohlášení tak bylo možné slyšet v rozhlase jen po drátě⁶⁰.

⁵⁹ Archiv Českého rozhlasu. „Vysílání Čs. rozhlasu 21. srpna 1968 - první prohlášení kolem 1.55 hod.“. rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/historie/1968/_zprava/482064 [11.3.2013]

⁶⁰ Systém pro šíření rozhlasového vysílání pomocí kabelového rozvodu bez použití radiového přenosu.

Ve vinohradské budově rozhlasu v Praze probíhala snaha signál středovlnných vysílačů obnovit.⁶¹

Zprovoznění vysílačů znesnadnila skutečnost, že byly obsazeny vojsky. Mezi čtvrtou a pátou hodinou ráno začaly opět fungovat všechny vysílače.⁶² Redaktoři zpravodajské směny začali o půl čtvrté připravovat ranní vysílání. Většina posluchačů si vyslechla základní informace a bylo také znovu odvysíláno plné znění stanoviska předsednictva ÚV KSČ. Československý rozhlas Olomouc stejně jako jiná regionální studia nepřerušil ranní vysílání z Prahy. Studio rozhlasu v Olomouci zahájilo vlastní vysílání v 8:00.⁶³

Posluchači mohli naladit i další rozhlasové stanice kromě Československého rozhlasu. 21. srpna 1968 se před pátou hodinou na vlně 210 metrů poprvé ozval ilegální vysílač pod názvem Vltava, který vysílal z okolí Drážďan. Začal šířit prohlášení agentury TASS⁶⁴ a další informace, které měly za úkol podporovat akt okupace, ale tyto zprávy byly čteny nedokonalou češtinou a slovenštinou.⁶⁵ Československý rozhlas na jeho vysílání poprvé upozornil v 5:11⁶⁶ a poté pravidelně varoval, že toto vysílání nemá nic společného s Československým rozhlasem.⁶⁷ Hlasatelé legálního rozhlasu nabádali občany, aby zkoušeli diskutovat s okupanty a vysvětlovat jim, že v Československé socialistické republice kontrarevoluce není.⁶⁸

⁶¹ Ješutová 2003, str. 339

⁶² Archiv Českého rozhlasu. „Vysílání Čs. rozhlasu 21. srpna 1968“. rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/historie/1968/_zprava/482064 [11.3.2013]

⁶³ Viz podkapitola Vysílání olomouckého rozhlasu od 21. do 27. srpna 1968

⁶⁴ Ruská tisková agentura

⁶⁵ Noviny v Moskvě, Berlíně, Budapešti, Varšavě a Sofii ji představovaly jako pokrokovou stanicí. Ve skutečnosti šlo o východoněmecké Radio Berlin-International. Přes snahu i neomezené finanční prostředky se nepodařilo sehnat do vysílání lidi, kteří by byli schopní připravit a správně přečíst český text.

⁶⁶ Celé prohlášení viz příloha č. 7

⁶⁷ Ješutová 2003, str. 340

⁶⁸ Archiv Českého rozhlasu. „Vysílání Čs. rozhlasu 21. srpna 1968“. rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/historie/1968/_zprava/482064 [11.3.2013]

5. Československý rozhlas Olomouc

V roce 1968 bylo rozhlasové studio v Olomouci pobočným studiem Československého rozhlasu Ostrava. Počet zaměstnanců se do roku 1968 pohyboval mezi patnácti až šestnácti. Program se orientoval především na zemědělství, tradičně dominantní oblast regionu. Olomoucké studio pořádalo samostatně estrády, které mívaly pravidelné reprízy na stanici Praha. V srpnu 1968 poskytlo olomoucké rozhlasové studio lidem rady a informace. Zpočátku se napojovalo v přestávkách centrálního vysílání, v olomouckém okrese začalo vysílat prostřednictvím rozhlasu po drátě.⁶⁹ Na ten se napojil i městský rozhlas.⁷⁰ Novou zkušeností redaktorů bylo živé vysílání, do této doby se vysílání předtáčelo a nechávalo schvalovat cenzurním úřadem.⁷¹

5.1 Vysílání Československého rozhlasu Olomouc od 21. do 27. srpna 1968

Studio Československého rozhlasu Olomouc zaznamenalo vstup vojsk Varšavské smlouvy ve 2:00. Redaktor rozhlasu telefonoval řediteli studia, Aloisi Rečkovi, a sdělil mu, že na území ČSSR vstoupily jednotky okupačních vojsk.

Studio v Olomouci bylo připraveno od časného rána. Od 8:00 se napojovalo zpočátku v pauzách centrálního vysílání a v olomouckém okrese začalo vysílat v rozhlase po drátě.⁷² Hlavním organizátorem vysílání byl Jarolím Koutný, zemědělský redaktor.⁷³ Pomáhal mu Bohuslav Matyáš, tehdejší redaktor rozhlasu po drátě a také redaktor Stráže lidu.⁷⁴

Olomoucké studio se do éteru zahlásilo takto: „*Tady je Olomouc, tady je Olomouc. Vysílá studio Československého rozhlasu v Olomouci. Vysílá studio Československého rozhlasu v Olomouci.*“ Hlášení dále pokračovalo informací o rozmístění vojenských jednotek

⁶⁹ „*Historie Českého rozhlasu Olomouc*“. rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/_zprava/historie-ceskeho-rozhlasu-olomouc—880419 [12.3.2013]

⁷⁰ Čermák 1990, str. 11

⁷¹ Viz příloha č. 4

⁷² Čermák 1990, str. 11

⁷³ Viz příloha č. 4

⁷⁴ Měsíčník vycházející na Olomoucku od roku 1954 do roku 1992

okupantů. „*Vážení přátelé, pokud víme, zatím se nic nezměnilo na zprávě, kterou jsme vám už předali, kterou už jsme jednou vysílali, že několik tanků vojsk, spojeneckých vojsk Varšavské smlouvy, patrně jde o armádu polskou, stojí v prostoru Hvězdárny v Olomouci a také jsme dostali zprávu, že několik tanků a obrněných transportérů stojí na silnici k Lutínu. Prosíme vás, nenechejte se ničím vyprovokovat, byť se vojáci spojeneckých vojsk dostali až na vnitřní území města Olomouce.*“

Redaktora Bohuslava Matyáše vystřídal u mikrofonu Lubomír Smiřický, který už v rozhlase nepracoval a přišel do rozhlasu jako podpora svých přátel. Bohuslav Matyáš ho požádal, aby převzal na pár minut vysílání.

Po osmé hodině začaly do olomouckého studia přicházet první rezoluce olomouckých občanů, které odsuzovaly okupaci. Rozhlas se stal důležitým zdrojem informací z města i okresu. Vysílal zprávy o pohybu okupačních vojsk v olomouckém okrese, vyzýval ke klidu v ulicích i u obchodů, kde se začínaly tvořit fronty.⁷⁵ Rezoluce a prohlášení nosili lidé do Československého rozhlasu Olomouc.⁷⁶

Smiřický četl také zprávu, že někdo na okraji Olomouce vyvěsil bílý prapor na znamení kapitulace. Za necelou čtvrt hodinu přišli do redakce lidé, kteří přinesli bílou košili. Manželka jednoho z nich ji pověsila na balkon. V příštím vstupu se musel Lubomír Smiřický omluvit a zprávu dementovat.⁷⁷

K mikrofonu se poté opět vrátil Bohuslav Matyáš. V té době stála vojska polské armády na okraji Olomouce a čekala na Sověty. Mládež se posadila před tanky a tvořila tak živou barikádu, aby se tanky nedostaly dál do města

V deset hodin dopoledne přijeli příslušníci StB⁷⁸ se sovětskými vojáky k řediteli olomouckého studia Československého rozhlasu. Pracovníci rozhlasu s tím už byli srozuměni. Informovalo je o tom OV KSČ⁷⁹, kde se vedlo jednání.⁸⁰ Alois Rečka je poté zavedl do

⁷⁵ Čermák 1990, str. 11

⁷⁶ Po ukončení vysílání Československého rozhlasu Olomouc a začátku vysílání stanice Dubček-Císař ABX nosili lidé rezoluce na Okresní výbor, kde je vyzvedával Jarolím Koutný, předal zprávy Oskaru Dvořákovi, který je doručil Bohuslavu Matyášovi. Poté byly Matyášem přečteny do éteru.

⁷⁷ „*Vysílá studio Olomouc*“, rozhlas.cz, (online). Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/_zprava/historie-ceskeho-rozhlasu-olomouc—880419 [12.3.2013]

⁷⁸ Státní bezpečnost

⁷⁹ Okresní výbor Komunistické strany Československa

⁸⁰ Viz příloha č. 4, rozhovor s Bohuslavem Matyášem

hlasatelný a dal pokyn, aby všechny materiál, který měl být vysílán, dali příslušníkům k nahlédnutí. Tyto hlídky trvaly ve studiu do 22. srpna do 15 hod.⁸¹

Lubomír Smiřický ve svých pamětech píše, že 21. srpna přijel Oskar Dvořák, technik a řidič rozhlasového vozu, a přivezl z OV KSC⁸² ruského důstojníka a pracovníka okresního výboru, kteří měli rozkaz obsadit rádio. Všichni, kdo nepracovali v rozhlase, museli odejít. Mezi nimi i Smiřický.⁸³ Jeden voják se samopalem se postavil k vypnutému mikrofonu ve studiu, druhý k mixážnímu pultu, další zůstal u vstupních dveří. Ostatní vojáci prohledali budovu rozhlasu, aby našli radiostanici. Všichni zaměstnanci rozhlasu tvrdili, že v budově není. Ještě než se rozestavěli vojáci po celém rozhlase, stačil Oskar Dvořák odnést do auta magnetofon *Nagra* s mikrofonem, což bylo základní zařízení pro nové zpravodajské stanoviště „*Dubček-Císař ABX*“, ze kterého později tajně vysílal Československý rozhlas Olomouc.⁸⁴

V 12:00 informoval rozhlas Olomouc o dvouminutové celostátní stávce na výzvu Svazu československých novinářů. Ke stávce se připojila řada olomouckých závodů a institucí. Dále rozhlas vysílal zprávy o hraničních přechodech, kterými pokračuje přesun jednotek polské lidové armády na území severomoravského kraje. „*V oblasti Rýmařova se shromáždily polské týlové jednotky, zatímco ostatní jednotky pokračují v cestě směrem k Olomouci, přes Šternberk a přes Šumperk a Zábřeh směrem na Středočeský kraj. Občané všech měst, kudy projížděli cizí vojáci, zastavili práci a vyšli do ulic. V Šumperku se lidé odvážili postavit se do cesty tankům a vytvořili bariéru z lidských těl. Obraz, který se naskytá cizím vojákům, je otřesný. Lidé pláčou, hrozí, gestikulují, volají na tyto vojáky, že jsou nezvaní. Ptají se proč.*“⁸⁵

Poté byla odvysílána zpráva, že někteří zaměstnanci Uničovských strojírén a Chronotechny Šternberk na protest proti okupaci opustili svá pracoviště. Rozhlas se k tomu vyjádřil tak, že toto jednání nepovažuje za správné a prospěšné. Žádal pracující olomouckého okresu, aby zůstali na svých pracovištích a nezpůsobovali chaos. „*Věříme, že stejně tak, jako v Sigmě Lutín a Moravských železárnách, setrváte na svých pracovištích.*“⁸⁶

⁸¹ Čermák 1990, str. 19. Československý rozhlas Olomouc ukončil 22. 8. 1968 formálně svou činnost. Vojsko obsadilo budovu rozhlasu až do 27. srpna 1968.

⁸² Okresní výbor Komunistické strany Československa

⁸³ „*Vysílá studio Olomouc*“, rozhlas.cz, (online). Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/_zprava/historie-ceskeho-rozhlasu-olomouc—880419 [12.3.2013]

⁸⁴ Čermák 1990, str. 19

⁸⁵ Čermák 1990, str. 20

⁸⁶ Tamtéž, str. 21

Dále v rozhlasu zaznívaly rezoluce na téma okupace. Byla to například rezoluce Československého svazu požární ochrany v Olomouci, DPMO⁸⁷, Moravské filharmonie v Olomouci, studentů SVVŠ⁸⁸ Jiřího z Poděbrad a vojáků v Olomouci.⁸⁹

Po půl třetí odpoledne vysílal olomoucký rozhlas informace o rozmístění dalších okupačních jednotek v blízkosti Olomouce. „Příslušníci těchto jednotek v rozhovoru s našimi občany uvádějí, že nás přišli chránit před údajně připravovaným převratem našich zemí ze strany Západního Německa. Neví nic o to, co se děje v Praze, i oni si přejí klid a naši svobodu. Do Československa přišli na rozkaz.“⁹⁰

Následoval výčet institucí, které posílaly do rozhlasu své rezoluce s žádostmi o okamžitý odchod vojsk a s prohlášením, že stojí za vládou.⁹¹

Během okupačních dní nepracoval jen Československý rozhlas Olomouc, zasedala i rada ONV⁹² Olomouc, rada MěstNV⁹³ Olomouc, byly vydávány zprávy a prohlášení v lokálních periodikách. Práci v rozhlasu ovlivňovalo i dění v Olomouci, především na úrovni představitelů města. Pokud by nesouhlasili s názory odsuzujícími vstup vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR, nebylo by Československému rozhlasu Olomouc umožněno tajné působení, neboť samotní představitelé KSČ Olomouc vysílání podporovali.

Po obdržení zprávy o vstupu vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR se předsednictvo OV KSČ sešlo k projednání vzniklé situace. Jejich stanovisko prohlašovalo, že na území Olomouce nejsou potřeba další ozbrojené síly mimo legální československé státní orgány.⁹⁴ Předsednictvo dále vyjádřilo souhlas s postupem předsednictva ÚV KSČ, prezidenta republiky a vlády ČSSR. Vyzvalo občany Olomouce ke klidu, pokračování v práci a zdržení se jakýchkoli konfrontací s příslušníky ozbrojených sil.⁹⁵

Prohlášení, které vydala rada ONV Olomouc a rada MěstNV Olomouc, se shodovala s prohlášením OV KSČ v Olomouci.

⁸⁷ Dopravní podnik města Olomouce

⁸⁸ Střední všeobecně vzdělávací škola

⁸⁹ Čermák 1990, str. 21

⁹⁰ Tamtéž, str. 25

⁹¹ Tamtéž, str. 28

⁹² Okresní národní výbor

⁹³ Městský národní výbor

⁹⁴ Armádní jednotky ČSSR

⁹⁵ Stráž lidu, zvláštní cykl.vydání, 21. 8. 1968

Redakce Stráže lidu se ve zvláštním vydání periodika 21. 8. 1968 ztotožnila s výzvou prezidenta Ludvíka Svobody ke klidu.

Univerzita Palackého poskytla své prostory pro jednání delegátů mimořádného XIV. sjezdu KSČ. Po skončení jednání vydali delegáti prohlášení, ve kterém odmítli okupaci a vyslovili důvěru prezidentu republiky, poté odejeli do Prahy, kde se konal mimořádný XIV. sjezd KSČ.⁹⁶

V ranním vydání spojených deníků⁹⁷ vyšlo usnesení pléna Severomoravského KV KSČ, které zasedalo v Ostravě.⁹⁸ Plénium se usneslo podporovat názor, vyjadřující nesouhlas se vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR a vyzývalo občany ke klidu a rozvážnosti.⁹⁹

Celý den byly vydávány rezoluce a prohlášení odsuzující vstup vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR. Rezoluce vydali zaměstnanci Okresního národního výboru, předsednictvo OV Československé strany lidové, pracovníci Moravských železáren, telefonistky meziměstské ústředny, zaměstnanci Fakultní nemocnice v Olomouci a mnohé další.

⁹⁶ Čermák 1990, str. 25

⁹⁷ Tedy už 22. 8. 1968

⁹⁸ V roce 1968 bylo rozdělení krajů jiné, než v roce 2013. Olomouc nebyla krajským městem. Patřila do severomoravského kraje a krajským městem byla Ostrava. Nařízení či usnesení projednávaná v Ostravě byla závazná i pro Olomouc.

⁹⁹ Čermák 1990, str. 30

5.2 Vysílání 22. srpna 1968

22. srpna 1968 přišli do rozhlasu dva ruští důstojníci, kteří promluvili s ředitelem rozhlasu a poté ho odvezli na sovětské velitelství. Rečka se na sovětském velitelství sešel s tajemníkem OV KSČ a předsedou ONV. Na schůzce se jednalo o vyhlášení stanného práva. Ruští vojáci jej chtěli vyhlásit rozhlasem. Rečka argumentoval propuštěním zaměstnanců a také tím, že je rozhlas mimo provoz. Proto bylo stanné právo vyhlášeno předsedou ONV městským rozhlasem.¹⁰⁰ Stanné právo později stěžovalo práci redaktorovi Bohuslavu Matyášovi. Partyzánské vysílání Československého rozhlasu Olomouc vysílalo mnohdy v pozdních večerních hodinách a pro redaktora bylo riskantní odcházet z místa, odkud se vysílalo.

Rozhlas začal vysílat v 5:00, od tohoto dne zastával roli moderátora výhradně Bohuslav Matyáš,¹⁰¹ výjimkou byla reportáž Václava Šnejdara (viz níže).

Pracovníci rozhlasového vysílání drželi službu celou noc. Ráno informovali občany o situaci v pekárnách a obchodech, dále poskytli informace o vlakových spojích. *„Vlaky z Olomouce jezdí normálně s výjimkou konečné stanice Brno. Odtamtud ani tam se zatím nedostanete, nádraží v Brně je pod okupačním velením. Rychlíky z Bohumína a z Prahy jezdí nepravidelně.“* Následovala reportáž s názvem *Klid a rozum jsou naše zbraně* od autora Václava Šnejdara. Reportáž popisovala dění v okolí ranní Olomouce.¹⁰²

22. srpna 1968 v ranních hodinách začalo svou činnost podpisové středisko, zřízené pracovníky Vlastivědného ústavu. Během celého dne lidé přicházeli podepisovat archy s protestními hesly odsuzujícími okupaci.¹⁰³ Další podpisovou akci uspořádali pracovníci drah přímo na nádraží v Olomouci. Dále mohli lidé vyjádřit nesouhlas s okupací podpisem v Husově sboru.¹⁰⁴ Rozhlas během poledne ohlásil počet podpisů, které pracovníci ústavu nashromáždili. Do rozhlasu stále přicházely rezoluce odsuzující okupaci, nebylo však možné přečíst všechny, neboť to jejich velký počet nedovoľoval. Olomoucké vysílání se poté

¹⁰⁰ Tato informace pochází z pořadu „Vysílá studio Olomouc“, rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/_zprava/historie-ceskeho-rozhlasu-olomouc—880419 [12.3.2013] Informace pochází z vyprávění manželky Aloise Rečka. K tomuto jednání se nedochovala dokumentace, proto se práce spoléhá na věrohodnost paní Rečkové.

¹⁰¹ Viz příloha č. 4, rozhovor s Bohuslavem Matyášem

¹⁰² Přepis reportáže viz příloha č. 9

¹⁰³ Čermák 1990, str. 38

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 60

odmlčelo. Matyáš a jeho kolegové nechtěli bránit pražskému vysílání, které přinášelo nové informace z centra politického dění.

V dopoledních hodinách se vysílání stanice Dubček-Císař ABX ozvalo ještě jednou s informací z jednání mezi OV KSC a sovětskými veliteli. „Po dnešní dopolední poradě OV KSC a dvěma veliteli sovětských vojsk se sešlo na mítinku před OV KSC několik desítek komunistů a vyžádalo si odpověď a stanovisko OV KSC od soudruha Mičky. Soudruh Mička sdělil, že okresní výbor strany se plně staví za vládu Svobody, Dubčeka, Černíka, Kriegla a Smrkovského. Dopolední schůzka byla předběžná a přípravná pro setkání s vyššími veliteli, která se uskuteční v 11 hodin dnes dopoledne. Na schůzce informovali zástupci OV KSC sovětské důstojníky o tom, že ve městě je klid. Sdělili jim, že budeme poslouchat pouze naše zákonné orgány, že každý zásah okupačních armád vyvolá tragedii. Žádali, aby okupační vojska nevstupovala do města, žádali propuštění internovaných představitelů státu.“ Dále zazněla výzva pro občany od pracovníků divadla Oldřicha Stibora, aby se v 11:00 dostavili před OV KSC k demonstraci. „Pokud máte možnost, vezměte si sebou stranické legitimace, aby nám bylo věřeno, že jsme komunisté a ne extremisté, žádáme, aby se dostavili i občané, kteří to s naší republikou myslí dobře. Při tomto setkání zachovejte klid, věřte nám, budete mít dobré a důrazné mluvčí.“¹⁰⁵

Během dne proběhlo hlášení ještě několika rezolucí. Rozhlas také oznamoval telefonát generála Kričfalušiho:¹⁰⁶ „Právě volal generál Kričfaluši, že dnes v 11 hodin svolávají Svaz zahraničních vojáků, který bude zasedat pravděpodobně mimo území města Olomouce. V této souvislosti upozorňuje občany, že jeho odjezd z města v T 603 souvisí s připravovanou schůzkou. Generál tedy neopouští město.“¹⁰⁷

V rozhlasu mluvil Matyáš také o Univerzitě Palackého. Rektor¹⁰⁸ univerzity a předsedkyně celozávodního výboru KSC na UP¹⁰⁹ vyslovili bezvýhradnou podporu Akčnímu programu strany a uznávali za představitele státu jen prezidenta Svobodu. Dále Matyáš obeznámil posluchače s návštěvou podplukovníka sovětské armády v Olomouci, který přijel navštívit zdejší vojenské velitelství.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 44

¹⁰⁶ Ruský generál pocházející z Podkarpatské Rusi. Odmítl intervenci vojsk Varšavské smlouvy a v roce 1968 byl suspendován.

¹⁰⁷ Čermák 1990, str. 51

¹⁰⁸ Prof. RNDr. Josef Metelka

¹⁰⁹ Univerzita Palackého

Rozhlas také upozorňoval na své vysílání mimo okres. „Československý rozhlas, studio Olomouc, vysílá i mimo okres a to na krátkých vlnách 49 m. Přátelé, poslouvejte nás v rozhlasu po drátě a taktéž vysíláme na vlně 118 m.“

Poslední zmínka v tomto bloku vysílání byla o podplukovníkovi Viliamu Fleškovi z Okresní vojenské správy v Olomouci, který se rozhodl na protest vrátit vojenská vyznamenání „*Za pobědu nad Germanijej*“, jež obdržel od Sovětského svazu za druhé světové války.¹¹⁰

V další zprávě rozhlas upozorňoval obyvatele Olomouce, aby nepodléhali panice kvůli zpožděné dodávce pečiva. Poté následovala výzva od mlékáren, aby lidé vraceli sklenice od mléka. Vojenský útvar 6378 žádal, aby mladí lidé darovali krev pro spoluobčany, kteří by ji mohli potřebovat. Na četné otázky, jestli nebyli někteří pracovníci OV KSČ odvezeni vojsky okupantů, reagoval rozhlas zápornou odpovědí.¹¹¹

Po třetí hodině odpoledne byla z budovy rozhlasu odstraněna cedule s označením Československý rozhlas, studio Olomouc. Ve vysílání se však pokračovalo do 19:00, kdy do studia rozhlasu přišli sovětští vojáci. Pracovníky rozhlasu ujistili, že mohou nastávající den pokračovat ve vysílání.

Pracovníci rozhlasu se však odebrali na OV KSČ. Bohuslav Matyáš, Jarolím Koutný a Oskar Dvořák se nabídli, že budou vysílat nadále, ačkoli je studio rozhlasu obsazené vojáky. Pracovníci OV KSČ poskytli dva techniky, kteří pomáhali dostat vysílání do éteru a hledali vhodná pracoviště, odkud by bylo možné vysílat.¹¹² Byly to většinou sklepy budov s telefonními přípojkami, na které technici rozhlas napojili a lidé tak mohli poslouchat rozhlasové vysílání po drátě. Tajné vysílání probíhalo například v budově panelového domu poblíž Foerstrovy ulice a také ve škole na Dvořákově ulici.¹¹³ V noci studio olomouckého československého rozhlasu nevstupovalo do vysílání.¹¹⁴

Dalším aktérem ve vysílání se stal také Vladimír Týřl¹¹⁵. Chopil se role spojovatele mezi Olomoucí a Ostravou. Technici z OV KSČ zařídili nepřetržité telefonní spojení mezi Ostravou a Olomoucí, což bylo užitečné, protože v této době bylo navázání jakéhokoli

¹¹⁰ Čermák 1990, str. 54

¹¹¹ Tamtéž, str. 55

¹¹² Seznam míst, odkud bylo vedeno partyzánské vysílání Československého rozhlasu Olomouc, není k dispozici. V roce 1968 nebyly z důvodu bezpečnosti nikde sepsány. Téměř každý den se tato místa měnila a věděli o nich pouze 4 lidé. Dva technici, Bohuslav Matyáš a Jarolím Koutný. Z aktérů vysílání žije jen Bohuslav Matyáš, se kterým jsem vedla rozhovor. Matyáš si nepamatuje všechna vysílací místa.

¹¹³ Viz příloha č. 4, rozhovor s Bohuslavem Matyášem

¹¹⁴ Čermák 1990, str. 30

¹¹⁵ Divadelní a rozhlasový režisér

telefonního spojení nesnadné. Vladimír Týřl se také angažoval s Jarolímem Koutným v koncipování vysílaných zpráv a rezolucí. Pracovištěm Týřla a Koutného byl byt Lubomíra Smiřického.¹¹⁶ Tajné vysílání Československého rozhlasu Olomouc začalo 22. srpna 1968 ve večerních hodinách. Do té doby se vysílalo pouze z budovy rozhlasu.

Mezi 20:00 a 21:00 přerušil olomoucký spojovací technik celostátní vysílání výzvou, ve které upozornil, že je vše připraveno. Výzva byla určena pracovníkům a spolupracovníkům stanice Dubček-Císař ABX.¹¹⁷ Mezi 21:15 a 21:30 se z přijímačů ozvalo: „*Tady je svobodné, legální vysílání Československého rozhlasu, stanoviště Dubček-Císař ABX. Přátelé, jsme na správném stanovišti.*“ Stanice vysílala několik zpráv o obsazení rozhlasu a rozložení vojsk v okolí Olomouce. Bohuslav Matyáš se poté hlásil z různých míst a posluchače ujišťoval, že naladili legální stanici Československého rozhlasu: „*Tady je legální vysílání Československého rozhlasu Olomouc. Jsme na správném stanovišti. Jsme s vámi, buďte s námi!*“ Prostory, ze kterých se vysílalo, byly provizorní, hlavním kritériem jejich výběru byla telefonní přípojka (viz Příloha č. 3). Vysílání bylo ukončeno ujištěním, že se rozhlas ozve ráno.¹¹⁸

Olomoucké vysílání přebírala i litovelská vysílačka s krycím názvem Ječmínek (viz kapitola Vysílač Ječmínek). Její signál byl slyšitelný po celé Evropě i na severu Afriky.¹¹⁹ Několikrát odvysílala provolání k okupačním vojskům v ruštině, polštině a němčině.¹²⁰

22. srpna 1968 se sešlo předsednictvo OV KSČ v Olomouci na mimořádné schůzi. Vypracovalo „*Prohlášení pro občany olomouckého okresu*“ a rozhodlo se předat jej všem městským výborům strany a požádat je, aby zajistily jeho vysílání městským rozhlasem do okolních vesnic. Prohlášení obsahovalo žádost o propuštění Dubčeka, Smrkovského, Kriegla a Císaře z ruské internace, poněvadž je předsednictvo OV KSČ považovalo za jediné vůdce ČSSR. Dále se distancovalo od skupiny politiků, kteří s okupací souhlasili. V prohlášení bylo požadováno okamžité zahájení jednání s okupačními vojsky o jejich odchodu ze země.

¹¹⁶ Viz příloha č. 4, rozhovor s Bohuslavem Matyášem

¹¹⁷ Značení ABX mělo signalizovat stanoviště, na kterém se tým nachází. Název se měl měnit podle změny stanoviště na ABY atd. Nakonec toto označení neprošlo.

¹¹⁸ Čermák 1990, str. 68

¹¹⁹ Viz příloha č. 4, rozhovor s Bohuslavem Matyášem

¹²⁰ „*Vysílá studio Olomouc*“, rozhlas.cz, (online). Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/_zprava/historie-ceskeho-rozhlasu-olomouc—880419 [12.3.2013]

Předsednictvo ujistilo obyvatele Olomouce o jednáních, která probíhala mezi nimi a veliteli sovětské armády a měla za úkol omezit pohyb sovětského vojska na území města.¹²¹

Na OV KSČ přicházely stále nové rezoluce¹²². Mezi nimi i rezoluce OV Sdružení zahraničních vojáků v Olomouci. Členové OV vyslovili jménem vojáků, kteří bojovali proti fašismu po boku sovětské armády, odsouzení právě probíhajícího konání sovětské armády. Žádali okamžité propuštění internovaných členů československé vlády a neprodlený odchod všech okupačních vojsk.¹²³

5.3 Vysílání 23. srpna 1968

V 8:00 začala stanice Dubček-Císař ABX své druhé vysílání. „Tady je svobodné legální vysílání Čs. rozhlasu, stanoviště D-C ABX. Přátelé, jsme na správném stanovišti. Budova rozhlasu v Olomouci je obsazena a střežena od včerejšího večera od 19:30 okupantskými sovětskými jednotkami. My jsme a můžeme vysílat ze správného stanoviště. Prosíme vás, abyste ústřední legální vysílání čs. rozhlasu poslouchali pokud možno na běžných radiopřijímačích. Přesto se pokusíme, abychom důležité zprávy z Prahy a ze stanic z celé republiky ani v rozhlase po drátě nerušili...“ Rozhlas dále informoval o cenzuře okresních novin a o kolaborantském rádiovém vysílání. „Na Olomoucku a na Přerovsku poslouvejte pouze vysílač 630 m. Neposlouvejte kolaborantské vysílání na jiných vlnách, které působí v této oblasti.“¹²⁴

V 9:00 hlásila stanice D-C ABX zprávu, ve které upozorňovala na proslov vojenského velitele Olomouce. „*Soudruh Mička byl samopaly donucen přečíst rozkaz velitele, který obsahoval stanné právo.*“¹²⁵ Obyvatelé Olomouce nesměli po osmé hodině večerní vycházet, rozkaz dále zakazoval politická shromáždění, aktivity, stávky a příkazoval odevzdání zbraní.

¹²¹ Čermák 1990, str. 48

¹²² Pro rezoluce chodil na OV KSČ Vladimír Týřl a nosil je Bohuslavu Matyášovi, aby je přečetl do éteru.

¹²³ Čermák 1990, str. 53

¹²⁴ Tamtéž, str. 77

¹²⁵ Tamtéž, str. 80

Kolem 12:00 informoval rozhlas o zprávě z vojenských míst, která oznamovala, že okupační vojska nebudou zabírat posádku v Olomouci do doby, než k tomu dostanou rozkaz z vrchního sovětského vedení. Vysílala se i informace o tom, jak se mluví o vysílání Československého rozhlasu v Moskvě. Podle Sovětů byly československé vysílačky umístěny na východních hranicích NSR a řízeny Bonnem s účelem podpory kontrarevoluce. Tato informace byla ihned dementována: „*Všichni naši občané znají skutečnou pravdu o našem svobodném vysílání. Moskevské Pravdě asi nedošlo, že tyto vysílačky jsou legálním vysíláním svobodného Čs. rozhlasu a že jsou umístěny na různých místech republiky jenom proto, že ústřední budovy rozhlasu jsou okupovány sovětskými vojáky...*“¹²⁶

V 14:00 se objevily informace o tom, že byla ve vojenské nemocnici Olomouc-Hradisko potlačena podpisová akce. Náčelník vojenské nemocnice pro rozhlas sdělil, že se tyto domněnky nezakládají na pravdě.¹²⁷ Dále pak D-C ABX informovala o rozkazu sovětského velitele pro redakci Stráže lidu. Zakázal uveřejňovat rezoluce týkající se okupace ČSSR, Dubčeka, Černíka a dalších. Nebyly povolené ani rezoluce podporující prezidenta Svobodu. Texty musely být předkládány vojenskému cenzorovi. Redakce na rozkaz nepřistoupila a noviny nevydala.¹²⁸

Odpoledne opět vyzýval rozhlas občany, aby se neshromažďovali na náměstí. Upozorňoval, že mají poslouchat rozhlas po drátě, že budou z města staženy transportéry a tanky a že v okrese vysílá nepřátelský vysílač na krátkých vlnách 41,7 m, který je slyšet po celé Evropě, ačkoli to ti, kteří rozhlasové vysílání vytváří, neví.¹²⁹

23. srpna 1968 se k rezolucím připojili také studenti Univerzity Palackého. Zástupci studentských organizací UP¹³⁰ v Olomouci napsali prohlášení „*Všem vysokoškolským studentům Československa!*“. Vyslovili souhlas s rezolucí akademických funkcionářů, která odsuzovala násilnou okupaci ČSSR. Vyzvali studenty celého Československa k podpoře akademických funkcionářů vysokých škol, kteří již proti okupaci protestovali. Studenti, kteří

¹²⁶ Tamtéž, str. 89

¹²⁷ Tamtéž, str. 91

¹²⁸ Tamtéž, str. 95

¹²⁹ Tamtéž, str. 96

¹³⁰ Univerzita Palackého

studovali jazyk zemí vojsk Varšavské smlouvy, měli vojákům vysvětlit nesmyslnost jejich přítomnosti.¹³¹

Tohoto dne se na mimořádné schůzi sešlo plénum OV KSČ v Olomouci. Vyjádřilo souhlas se stanoviskem předsednictva OV KSČ a vydalo svolání, ve kterém žádalo všechny stranické orgány okresu, aby jako jediný zákonný orgán považovaly nově zvolený ústřední výbor KSČ na mimořádném XIV.¹³² sjezdu strany. Dále se pracovníci z OV KSČ připojili k podpisovým akcím. Na tomto zasedání bylo rozhodnuto o vyhlášení Olomouce mrtvým městem.¹³³ Takto chtěli představitelé protestovat proti okupaci.

I v Ostravě zasedalo plénum Sm KNV¹³⁴ k mimořádnému jednání. Úkolem bylo projednat vnitropolitickou situaci a stav v kraji. Výsledek jednání nebyl pro tyto dny neobvyklý. Plénum se usneslo považovat se za představitele lidu a v souladu jeho vůle protestovalo proti okupaci. Za představitele státu uznávali členové pléna prezidenta Svobodu a vládu v čele s předsedou Černíkem. Všem institucím plénum nařizovalo zajistit bezproblémový chod zásobování a plynulost dopravy.

Ani 23. srpna 1968 nepřestala Univerzita Palackého bojovat svými silami proti okupaci. J. L. Fischer, rektor univerzity, vydal prohlášení, ve kterém vyzýval občany Olomouce, „*aby se chovali důstojně a uchovali si svou hrdost*“. Obracel se také na okupanty s prosbou, „*aby nezkrasovali faktickou situaci*¹³⁵ *a zastavili výsměch, který byl patrný v sovětském rádiovém vysílání.*¹³⁶“

¹³¹ Čermák 1990, str. 83

¹³² Mimořádný XIV. sjezd KSČ se konal 22. 8. 1968 v Praze.

¹³³ Za mrtvé město se považuje vylidnění všech ulic, prostorů a náměstí, omezení pochůzek a srocování se. Dále znamenalo zabezpečení bezproblémového chodu v továrnách, úřadech a ústavech, plynulé zásobování. Obyvatelé se měli řídit zásadou „nejkratší cestou na pracoviště a z pracoviště do svých domovů“. Tato rezoluce vyšla v Hlasu lidu č. 1, 24. 8. 1968

¹³⁴ Severomoravský Krajský národní výbor

¹³⁵ Vojáci zkreslovali skutečnost, ve které se jim obyvatelé ČSSR snažili vysvětlit, že žádná kontrarevoluce není. Vysvětlovali ji jako srdečné přivítání.

¹³⁶ Z Moskvy znělo vysílání, ve kterém Sověti vysvětlovali akt okupace jako jediný možný k udržení demokracie.

5.4 Vysílání 24. srpna 1968

V tento den se stanice *Dubček-Císař* začala vysílat až v 11:15. Redaktor Bohuslav Matyáš informoval o tom, že ve vojenském prostoru Libavá dokončují sovětské jednotky vysílač s velkým vlnovým rozsahem. Hlasatel žádal radioamatéry, aby se zaměřili na vysílání okupačního vysílače a pokusili se mu znemožnit fungování. Dále informoval o vydání prvního, zvláštního vydání listu s názvem Hlas lidu. „*Hlas lidu vyšel v omezeném počtu – proto heslo: přečti a dej dál - ale opatrně!*“¹³⁷

V 12:15 hlásil rozhlas zprávy o spojení s delegáty XIV. sjezdu KSČ a o zasedání OV KSČ a na závěr ABX varovala vysílač Ječmínek před zaměřovacími vozy.¹³⁸

O dvě hodiny později se znovu ozvala stanice ABX. Upozornila, že vysílá i na vlně 189 m, pokračovala dementováním zprávy o zatýkání kontrarevolucionářů. „*Po oficiálním jednání se zodpovědnými pracovníky bezpečnosti v Olomouci je možno sdělit, že k žádnému zatýkání v Olomouci nedošlo a že se ani žádné zatýkání nepřipravuje.*“ Další zmínka byla o vedoucím železniční stanice v Moravičanech, který kolaboroval, zajistil totiž volný průjezd sovětského vlaku s rušičkami. Následovala zpráva o tom, že starší občané poskytují okupantům materiální pomoc. Poslední zmínka patřila Čs. rozhlasu v Olomouci, v jehož budově bylo 24. srpna 1968 patnáct vojáků. Odpoledne se ABX střídala s Gottwaldovem¹³⁹ a Jihlavou. Pro meziměstský styk začalo fungovat spojení přes stanici Vašek.¹⁴⁰

V 16:30 se ozvala ABX s informacemi o zadrženém vlaku na olomouckém nádraží, který se odmítal rozjet, na trať vyjel až po hrozbě střelbou. ABX opět varovala vysílač Ječmínek, informovala o stavbě radiolokátorové stanice v Přáslavicích a žádala, aby si lidé okupačních vojáků nevšímalí a nepokoušeli se jim vysvětlit, že v naší republice není kontrarevoluce, neboť jsou tyto hovory zneužívány moskevskou Pravdou¹⁴¹ ke zkreslení skutečné situace. „*Jejich propaganda toho zneužívá proti nám.*“¹⁴²

¹³⁷ Čermák 1990, str. 111

¹³⁸ Tamtéž, str. 115

¹³⁹ Dnešní Zlín

¹⁴⁰ Čermák 1990, str. 117

¹⁴¹ Moskevské periodikum

¹⁴² Čermák 1990, str. 121

V 17:30 ABX upozorňovala na vysílání nepřátelské vysílačky, která se hlásí pod stejným jménem jako Dubček-Císař ABX. „Tato vysílačka štví proti příslušníkům VB,¹⁴³ konkrétně proti soudruhu Hubáčkovi. Jde patrně o vyřizování osobních účtů, nevěřte, že olomoucká VB kolaboruje!“ Poskytla také informaci o tom, že mnohým vojákům v Olomouci začalo být jasné, že zde jsou zbytečné. Zjistila, že okupační velení dělá vše pro to, aby se k vojákům nedostaly pravdivé informace. Přísně potrestalo ty sovětské vojáky, u kterých byly nalezeny československé noviny a letáky.

Krátce před desátou hodinou večer upozornila ABX na vysílání Ječmínka. Matyáš přečetl provolání k vojákům v ruštině, shrnul relace ze dne 24. srpna 1968 a informoval o tom, že se ABX ozve jen v případě akutní potřeby.¹⁴⁴

24. srpna 1968 zopakovali komunisté i nestraníci z Olomouce, že jednomyslně stojí za novým ÚV, zvoleným na XIV. mimořádném sjezdu KSČ. Tento postoj dále dovoloval stanici ABX vysílat.

5.5 Vysílání 25. srpna 1968

První informaci, kterou se obyvatelé Olomouce 25. srpna 1968 dozvěděli, obsahoval leták, na kterém bylo vytištěno *Prohlášení Severomoravského krajského výboru KSČ Ostrava*. KV KSČ rekapituloval poslední čtyři dny okupace. Představitelé KV se stále nemohli smířit s příchodem vojsk Varšavské smlouvy, kategoricky trvali na odchodu vojsk z ČSSR, odsuzovali kolaboranty z řad ÚV KSČ, jednomyslně přikládali všem stranickým organizacím vykonávat závěry mimořádného XIV. sjezdu KSČ.¹⁴⁵ Další leták oznamoval občanům, že se bude konat výměna okupantských vojsk. Leták vyzýval k zachování strategie, kterou

¹⁴³ Veřejná bezpečnost

¹⁴⁴ Čermák 1990, str. 127

¹⁴⁵ Sjezd přijal rezoluce odsuzující okupaci, požadující návrat unesených vedoucích představitelů státu a zvolil nově členy Ústředního výboru Komunistické strany Československa, přičemž jednoznačně se prosadilo reformní křídlo. Naopak neprošel návrh na vystoupení z Varšavské smlouvy a vyhlášení neutrality.

obyvatelé uplatňovali do 25. srpna 1968.¹⁴⁶ Třetí leták obsahoval informaci o obsazení Domu armády okupačními vojsky. Letáky vycházely v redakci Stráže lidu.¹⁴⁷

Periodikum Hlas lidu informoval o zmizelých označeních s názvy ulic. Lidé je v noci strhli. Odstranili také jmenovky na zvoncích.

První vysílání tohoto dne začalo v 10:10 písní, kterou zkomponoval i zpíval obyvatel Olomouce. Poté zazněla zpráva o střelbě v Olomouci z předchozího dne. Sovětští vojáci stříleli na dům, na kterém visely černé prapory. Dále donutili zaměstnance Pozemních staveb, aby sundali vlajky, které visely na budově Pozemních staveb na půl žerdi. Rozhlas informoval o akci členů olomouckého Junáka, kteří strhali cedule s názvy ulic, aby dezorientovali okupační vojska.¹⁴⁸

V 12:00 Matyáš upozornil posluchače, že sovětské tanky obsadily letiště v Neředíně.¹⁴⁹ Dále informoval o tom, že si člověk v civilním oblečení přivedl do restaurace sovětského vojáka a koupil mu pivo. Číšnice byly pobouřeny, ale muž nerozuměl česky. Hlasatel nabádal, aby si lidé zapamatovali podobné muže. Upozornil také na výměnu sovětského velitele města.¹⁵⁰

O dvě hodiny později vysílala ABX zprávu o druhém čísle Hlasu lidu. Dále zprávu o instalaci technického zařízení v budově rozhlasu, jehož účel byl neznámý. ABX opět děkovala vysílači Ječmínek, že umožnil přenos jejího vysílání a upozorňovala na zaměřovací vozy sovětské armády. Hlásila, že se k Olomouci blíží větší počet jednotek, neboť měl sovětský velitel podezření na přípravu velkých nepokojů.¹⁵¹

V 16:30 tlumočila ABX výzvu OV KSČ v Olomouci, aby všechny stranické organizace poslaly své rezoluce obsahující podporu členů ÚV KSČ. Dále rozhlas informoval o tom, že velitel města Olomouce, čs. generál Lalo, žádal občany o klid a o ignorování okupantů.¹⁵²

Po zbytek dne informovala ABX o rezolucích a výzvách místních organizací, o vystoupení předsedy ONV soudruha Macka s výsledky jednání s velitelem okupačních

¹⁴⁶ Obyvatelé měli okupanty podle pokynů přehlížet, neměli jim poskytovat žádné potraviny, držet se zásady Olomouc je mrtvé město, nemluvit rusky, sledovat případné kolaboranty.

¹⁴⁷ Čermák 1990, str. 140

¹⁴⁸ Tamtéž

¹⁴⁹ Městská část Olomouce

¹⁵⁰ Čermák 1990, str. 145

¹⁵¹ Tamtéž, str. 150

¹⁵² Tamtéž, str. 152

vojsk, dále vystoupení velitele VB. Žádala, aby lidé zůstali ve svých bytech, nevycházeli na ulici a zachovávali klid.¹⁵³

Ve 20:00 upozornila ABX na další vysílání: „Upozorňujeme občany, že se nám podařilo zachytit vysílač, který se hlásí jako Svobodný vysílač Střední Morava a pracuje na střední vlně cca 180-8 m a na frekvenci 600 kHz. Vysílá v intervalech, zřejmě v každou celou hodinu a jeho pracovníky známe. Nejde tedy o provokaci a vysílání můžete klidně poslouchat.“ Ve 21:00 dementovala stanice zprávu z novin o kolaboraci kapitána VB Hubáčka a nabádala pracovníky Technických služeb, aby nedávali tisku neověřené zprávy. Dále ABX upozorňovala na vlnovou délku, na které vysílá Ječmínek a obracela se na mládež, aby smazala namalované hákové kříže a udržovala klid.¹⁵⁴ Poslední vysílání toho dne bylo ve 22:30. Byl to souhrn zpráv za celý den a na závěr protestní píseň „Na garmošky nehrají“.¹⁵⁵ Drobným protestem obyvatel Olomouce byl pozdrav. Podle Svobodného slova se zdravili NAZDAR, neboť den, který by byl skutečně „dobrý“, neměli.

I v této době měl národ stále smysl pro humor. To dokazuje například interce v periodiku Kultura, ve které drogerie ve Vyškově nabízela Dymogan – účinný přípravek pro hubení obtížného hmyzu, zvláště pak rusů.¹⁵⁶

5.6 Vysílání 26. srpna 1968

Před zahájením rozhlasového vysílání se v Olomouci sešlo POV KSČ k projednání politické situace v okrese. Výsledkem tohoto jednání bylo opětovné odmítnutí okupace a požadavek na okamžitý odchod vojsk Varšavské smlouvy.

Vysílání bylo v tento den zahájeno v 10:00. „Svým věrným posluchačům přejeme dobrý den. Přátelé, chceme podtrhnout svou příslušnost k legálnímu vysílání čs. rozhlasu a

¹⁵³ Tamtéž, str. 158

¹⁵⁴ Tamtéž, str. 161

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 162

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 153

budeme se vámi nadále hlásit od této chvíle takto: Tady je legální svobodné vysílání čs. rozhlasu, stanoviště Dubček-Císař ABX. Jsme to my, kteří jsme se vám až doposud hlásili pod heslem: svobodné vysílání Dubček-Císař ABX. Poznáváte mne jistě po hlase.“ Hlasatel upozornil na vůz rakouské značky, který jezdil po Olomouci a v němž byli dva muži, kteří se vydávali za jugoslávské studenty z Rakouska. Podle rozhlasu se jednalo o provokatéry, kteří se snažili přesvědčovat občany o správnosti okupace. Dále bylo přečteno stanovisko Severomoravského KV KSČ a rezoluce přicházející do rozhlasu.¹⁵⁷

Po celý den ABX vyzývala ke klidu a ignoraci okupačních vojsk, odvysílala protiokupační fejton a rezoluce odmítající okupaci.

V 13:00 se sešel nový velitel města Olomouce a sovětských jednotek podplukovník Sokolenko se zákonnými představiteli ČSSR a s inspekčním sovětským generálem. Díky vzornému chování obyvatel Olomouce bylo rozhodnuto o ukončení stanného práva a uvolnění městského rozhlasu. Výsledky jednání také povolily vydávat Stráž lidu dvakrát týdně bez cenzury a všechny organizace mohly mít schůze.¹⁵⁸ O tomto jednání informovala 27. srpna 1968 Stráž lidu, nikoli rozhlas.

V 13:30 odvysílal rozhlas prohlášení olomouckého podplukovníka Ivana Silovky adresované sovětským okupantům. Původce sdělení se distancoval od přátelství se Sovětským svazem. Dále rozhlas reprodukoval zprávy z pražského Československého rozhlasu. Podle nich pokračovala jednání československých představitelů v Moskvě. Výsledky jednání dosud nebyly známy, ovšem rozhlas informoval posluchače o návratu prezidenta ČSSR do republiky v pozdních odpoledních hodinách.¹⁵⁹

V 17:50 Matyáš upozorňoval na letáky, které shazovala sovětská helikoptéra na území Olomouce. Vyzýval posluchače, aby letáky nečetli. Ohlásil, že v 19:00 vyjde necenzurované číslo Stráže lidu a upozornil na čtvrté číslo Hlasu lidu.¹⁶⁰

V 19:00 informoval předseda ONV Bohumil Macek o jednání mezi velitelem okupační oblasti, generálem okupační oblasti a představiteli okresu, města a čs. armády. „*Ohlašujeme všem, že výsledek je celkem příznivý. Omezení vycházet i ostatní opatření v rozhlase se ruší. Bude zároveň uvolněn městský rozhlas na radnici [...]*“¹⁶¹

¹⁵⁷ Čermák 1990, str. 180

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 184

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 185

¹⁶⁰ Tamtéž, str. 189

¹⁶¹ Tamtéž, str. 190

Po 22:00 informovala stanice ABX o umístění hlídky okupačních vojsk na sekretariát OV KSČ. Poté pokračovalo diskusní studio, ve kterém byl hostem profesor a první rektor obnovené UP J. L. Fischer. Překvapovala ho délka trvání rozhovorů v Moskvě, „*poděkoval národu Čechů a Slováků za to, že stojí za svou vládou a svou zemí*“. Vysílání skončilo ve 22:45 souhrnem zpráv z celého dne.¹⁶²

5.7 Vysílání 27. srpna 1968 v Olomouci

V 9:00 přestala být Olomouc „mrtvým městem“. Lidé se sešli na náměstí u radnice, aby mohli sledovat manifestaci proti okupačním vojskům.

Stanice Dubček-Císař ABX začala vysílat v 9:55. Přinesla zprávu o zasedání pléna OV KSČ v Olomouci, na které se podle slibu nedostavil velitel okupačních vojsk a také odvolal hlídku z budovy OV KSČ. „*Plénum OV KSČ bude pokračovat spolu s delegáty XIV. sjezdu v zasedání v 11 hodin. O jednání přineseme zprávu.*“¹⁶³

V 12:00 vstoupila ABX do celostátního vysílacího okruhu. Její vstup byl přerušen aktuálním vysíláním stanice Střední Čechy. Poté ABX přerušila celostátní cyklus vysílání a uvedla reportážní rozhovor.¹⁶⁴

V 15:00 uvolnilo ostravské rozhlasové studio vysílací vlny stanici ABX. Olomoucký rozhlas se připojil ke stanovisku kolegů z Československého rozhlasu Ostrava, ve kterém vyjádřili podporu usnesením legálně svolaného XIV. sjezdu KSČ.¹⁶⁵

V 15:30: „Právě jsme vyslechli jednak komuniké o zasedání v Moskvě, jednak projev prezidenta Ludvíka Svobody. Všichni děkujeme svému prezidentovi za jeho statečné, obětavé a nesmlouvavé chování. Ale myslím, že mluvím jménem nás všech, že jsme naprosto nespokojeni s neurčitostí komuniké, které jsme právě vyslechli. Žádáme proto bezpodmínečně, abychom byli kompetentními činiteli konkrétně a přesně informováni o všech učiněných rozhodnutích. Protože pouze naše zákonodárné a zodpovědné orgány jsou

¹⁶² Čermák 1990, str. 194

¹⁶³ Tamtéž, str. 203

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 206

¹⁶⁵ Tamtéž, str. 209

oprávněny a námi pověřeny, aby vynesly svá konečná rozhodnutí.“ Tuto deklaraci přečetl do vysílání profesor J. L. Fischer.¹⁶⁶

Stanovisko pléna Okresní odborové rady stále prohlašovalo věrnost legálním představitelům ČSSR a odsuzovalo státní a stranické funkcionáře, kteří se spojili s okupanty. I nadále požadovali odchod vojsk Varšavské smlouvy za hranice ČSSR.¹⁶⁷

Plénum Severomoravského KV KSC v Ostravě vydalo 27. srpna 1968 leták určený všem obyvatelům kraje. Plénum nebylo schopno ztotožnit se s výsledky jednání v Moskvě. Podle názoru členů pléna byl závěr jednání v Moskvě vynucen pod nátlakem, a proto žádali, aby byl posouzen zákonnými orgány ČSSR. Plénum se stále hlásilo k závěrům mimořádného XIV. sjezdu KSC a požadovalo plnou informovanost o československé situaci od zákonných orgánů.¹⁶⁸

V 17:55 zaznělo: „My, pracovníci legálního svobodného vysílání Československého rozhlasu ze stanoviště Dubček-Císař ABX se zcela jednoznačně stavíme za Dubčeka, za to jméno v názvu našeho svobodného vysílání, které je teď symbolem svobodné myšlenky humanistického socialismu, kterou není možno uskutečnit bez disciplíny. Byli jsme rozumní, klidní a uvážliví a disciplinovaní až dosud a budeme i nyní.“¹⁶⁹

V 20:00 večer navštívil studio docent doktor Antonín Václavík, delegát XIV. sjezdu KSC a člen České národní rady. Prohlásil, že komuniké, které vyslechl na OV strany, „*bylo podepsáno za nenormálních podmínek*“. Proto podle něj toto komuniké nebylo možné pokládat za pravé vyjádření národů žijících v ČSSR.¹⁷⁰

Téměř před půlnocí vysílala ABX prohlášení svých členů: „My, kteří jsme se podíleli na svobodném vysílání legálního čs. rozhlasu Haná, stanoviště Dubček-Císař ABX, plně chápeme těžkou a velmi složitou situaci soudruha Dubčeka a celého Ústředního výboru, naší vlády v čele se soudruhem Černíkem i prezidenta republiky, nemůžeme se stejně jako obrovská většina našeho národa smířit s tragickými událostmi, které postihly naši republiku, avšak věříme plně soudruhu Dubčekovi a budeme se ze všech sil snažit podporovat jeho snahu o co nejrychlejší normalizaci našeho politického i hospodářského života. V této situaci vyzýváme občany Olomoucka, aby přemýšleli o slovech, která nám jako jedinou rozumnou alternativu v této chvíli soudruh Dubček řekl, podtrhuji – jedinou rozumnou alternativu.

¹⁶⁶ Tamtéž, str. 211

¹⁶⁷ Tamtéž, str. 214

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 219

¹⁶⁹ Čermák 1990, str. 211

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 213

I když nás všechny bolí srdce a je nesmírně těžké, aby tomu rozumělo i svědomí. Naděje umírá poslední. Dobrou noc – ráno je moudřejší večera.¹⁷¹

Stanoviště ABX se hlásilo ještě 28. srpna 1968 v 10:15. „Tady je legální svobodné vysílání Československého rozhlasu ze stanoviště Dubček-Císař ABX. Tady je Haná, tady je Olomouc, legální svobodné vysílání Československého rozhlasu ze stanoviště Dubček-Císař ABX. Přátelé, promiňte nám, že přerušujeme informaci ze západních Čech, ale máme pro vás od nás také jednu důležitou informaci. Jsme stále připraveni na svém stanovišti. Jak jsme se právě dozvěděli, dostal vedoucí olomouckého pracoviště čs. rozhlasu v Olomouci soudruh Alois Rečka striktní příkaz od svého nadřízeného, ředitele Krajského studia Čs. rozhlasu Ostrava, aby energicky požádal o okamžité uvolnění rozhlasového studia na náměstí Míru. Podle našich informací dojde k jednání v nejbližších hodinách a očekáváme, že v brzké době budou rozhlasoví pracovníci opět na svém pracovišti. Plynulý tok informací o tom, co se děje v Olomouci, je zatím předáván běžnými komunikačními prostředky Krajského vysílání v Ostravě některými pracovníky čs. rozhlasu a těmi, kteří se k nim v těchto dramatických dnech spontánně připojili. Doufáme, že to nebude dlouho trvat, a vy se s námi opět, vážení posluchači, setkáte v obvyklých pravidelných rozhlasových relacích. Do té doby se těšíme na slyšenou. Pokud jde o nás, my jsme skutečně stále připraveni, abychom vás informovali. Tady je Olomouc, tady je legální svobodné vysílání Československého rozhlasu ze stanoviště Dubček-Císař ABX. Na slyšenou.¹⁷² To bylo poslední vysílání ABX. Závěrečné prohlášení stanice Dubček-Císař ABX koncipoval Jarolím Koutný, Vladimír Týřl a Lubomír Smiřický.¹⁷³

V 17:01 vysílal už Československý rozhlas Olomouc z budovy Československého rozhlasu. „Jsme unaveni. My, kteří k vám promlouváme, i vy, kteří nás slyšíte. Ten týden, který jsme prožili, rovná se svými událostmi, vzrušením, zoufalstvím i nadějemi nejméně jednomu roku, prožitému ovšem za jiných, běžných okolností. S únavou přicházela na nás i deprese, nejvíce ve chvílích, když jsme už čtvrtý den čekali na příjezd našich státních a stranických představitelů z Moskvy. Jsou však tu, vzali opět řízení našich věcí do svých rukou a naše naděje opět vzrostly. A tak zaháníme únavu, a snažíme se zapomenout na chvílky deprese, kdy se zdálo, že už je vše ztraceno. Nikoliv. Není tomu tak. Musíme vydržet. Jsme teprve na začátku zápasu o záchranu jistot, které jsme začali v lednu budovat. A je nesmírně důležité, abychom si rozdělili své síly, abychom s nimi dobře a rozumně hospodařili a

¹⁷¹ Tamtéž, str. 216

¹⁷² Čermák 1990, str. 230

¹⁷³ Viz příloha č. 4, rozhovor s Bohuslavem Matyášem

vystačili s dechem. A hlavně nepřestat pracovat. Znáte to přece sami: nejhůře je nám ve chvílích, když odpočíváme, když jsme sami, bez přátel a spolupracovníků, když se vzájemně nemůžeme povzbuzovat. Tak tedy- únavu překonat, hlavy vzhůru a zhluboka dýchat.“¹⁷⁴

V Olomouci zůstala až do 90. let početná jednotka sovětského vojska. Postupně do města za vojáky přicházely jejich rodiny, stavěly se pro ně byty, školy i obchody.¹⁷⁵

6. Vysílač Ječmínek

Stanice Ječmínek fungovala v Litovli jako amatérské vysílání již od počátku 60. let. Zajišťovala vysílání po drátě rozhlasovým kroužkem Spojeného závodního klubu a odpovědným redaktorem byl Otto Urbášek. Obsahem byly zprávy z Litovle a okolí.

V srpnu 1968 došlo k aktivizaci litovelského rozhlasového vysílání, díky požadavku litovelských závodů a podniků vyhlášovat jejich rezoluce, stávkové prohlášení a právě v tomto období vznikl název Ječmínek. Litovelský vysílač měl přístup do vysílání celostátního rozhlasu, odtud název *Svobodný vysílač Ječmínek*.

Ječmínek nepřenašel pouze olomoucké vysílání, v přestávkách byly vysílány apely k vojákům jednotlivých okupačních armád v němčině, ruštině, maďarštině a polštině, které vysvětlovaly, že v Československé socialistické republice není kontrarevoluce. Vysílaly se také fejetony, glosy, zprávy z ilegálního tisku, komentáře.

Organizátory litovelského vysílání byli Otto Urbášek, bývalý ředitel Spojeného závodního klubu v Litovli, Václav Černín, bývalý ředitel národního podniku Tesla, Ferdinand Franc, bývalý ředitel vysílací stanice Litovel, Jiří Peníška, bývalý mistr Spojů Litovel, Rajmund Moliš, spojový mechanik Litovel, Mirko Spurník, bývalý ředitel Městské knihovny Litovel a Milan Frýbort, technik.

V roce 1969 při počátcích normalizace byli tito muži obžalováni z „organizování, zřízení a uvedení do provozu stacionárního krátkovlnného vysílače, pomocí něhož vysílali

¹⁷⁴ Čermák 1990, str. 231

¹⁷⁵ Schulz 2009, str. 404

pod krycím názvem Ječmínek v pásmu 49 m dílem relace Československého rozhlasu Olomouc dílem programy vlastní, tedy bez povolení vyrobili nebo přechovávali vysílací stanici a takové stanice bez povolení užívali, čímž každý spáchali trestný čin nedovoleného provozu a držení vysílací stanice podle paragrafu 1886/1 trestního zákona“.

Šetření prováděli příslušníci Státní bezpečnosti v Ostravě a trvalo dva roky. Účastníci byli vyslýcháni a drženi ve vazbě v rozsahu od dvou do třiceti dnů. Případ Ječmínek nebyl pro krajskou prokuraturu jednoznačným. Krajský prokurátor podal žádost prezidentu republiky o zastavení trestního stíhání, které nebylo vyhověno.

V březnu 1971 se konal soudní proces, který odsoudil výše zmiňovaných osm mužů k trestu odnětí svobody od 4 do 12 měsíců. Okresní prokurátor JUDr. Vladimír Valoušek podal odvolání ke Krajskému soudu v Ostravě proti nízké výměře trestu. Odvolání bylo zamítnuto.¹⁷⁶

¹⁷⁶Dostál Pavel. *Rozhovor po devatenácti letech*. Hanácké noviny, 1990, roč. I, č.2

7. Dopad moskevského jednání na československá média

Oldřich Černík¹⁷⁷ 28. srpna 1968 oznámil v rozhlase, že vláda přijala mimořádná opatření týkající se rozhlasu, tisku a televize. 30. srpna 1968 vláda vydala usnesení č. 292 o mimořádných opatřeních ke kontrole prostředků hromadných informací, které platilo pro nejbližší dny. Vláda zřídila při předsednictvu vlády Úřad pro tisk a informace, obdobu dřívější Ústřední publikační správy¹⁷⁸, jehož úkolem bylo jednotně usměrňovat a kontrolovat činnost tisku, rozhlasu, televize a ČTK a pracovat zároveň jako informační a konzultační středisko předsednictva vlády pro styk s redakcemi. Ředitelem úřadu byl jmenován Josef Vohnout¹⁷⁹ a 28. srpna 1968 byl Odon Závodský jmenován vládním zmocněncem pro Československý rozhlas.¹⁸⁰

Výše uvedení protagonisté partyzánského vysílání Československého rozhlasu Olomouc museli odejít z pozic, které v rozhlase zastávali, například Bohuslav Matyáš se stal topičem, nebo emigrovali jako Smiřický, který odešel do Švýcarska. Vysílané programy se opět předtáčely a byly podrobovány cenzuře.¹⁸¹

¹⁷⁷ Předseda vlády

¹⁷⁸ Hoppe 2004, str. 9

¹⁷⁹ Köpplová a kol. 2003, str. 408

¹⁸⁰ Köpplová, Wolák 2008, str. 27

¹⁸¹ Viz příloha č. 4

8. Závěr

Cílem této práce byl popis vysílání Československého rozhlasu Olomouc od 21. do 27. srpna 1968. Ze zjištění vyplývá, že nelze přesně definovat vysílací čas, neboť vysílání nemělo žádné schéma a informovalo dle potřeby. Popisu vysílání bylo dosaženo na základě dostupných archivních pramenů, literatury, dobového tisku a především výpovědí pamětníků formou výzkumu tzv. orální historie. Práce s archivními prameny však byla značně problematická, jelikož práce čerpá výhradně z nezpracovaných fondů, ve kterých, přestože jsou velmi obsáhlé, je umístěno pouze minimum relevantních informací souvisejících s tématem této bakalářské práce. Dalším problémem byl nedostatek vhodné literatury. Vyšla pouze jediná publikace mapující vysílání Československého rozhlasu Olomouc, *Sedm olomouckých dnů* od doktora Miloslava Čermáka. Sám autor lituje, že novodobá historie Olomouce nebyla dostatečně zpracována a i v Akademických dějinách města Olomouce je rok 1968 zpracován jen velmi povrchně. Právě Akademické dějiny města Olomouce se měly stát jedním z hlavních pramenů této práce, ale kvůli nedostatku relevantních informací k tématu práce se tak nestalo.

Cíl práce je tedy naplněn pouze ze zmiňované knihy doktora Čermáka a rozhovoru s Bohuslavem Matyášem, který je jediným žijícím přímým účastníkem partyzánského vysílání Československého rozhlasu Olomouc. Kritická práce s rozhovorem s panem Matyášem nebyla možná, neboť neexistuje literatura, se kterou by se dal rozhovor komparovat. Hlavním pramenem měly být dochované nahrávky rozhlasového vysílání. Díky ochotě pracovníků Českého rozhlasu Olomouc jsem měla přístup k dobovým nahrávkám, bohužel všechny byly pouze z vysílání v Ostravě, nikoli v Olomouci. Práce čerpala také z pořadu Michala Bureše, zejména prospěšné byly vzpomínky paní Vlasty Rečkové, manželky tehdejšího vedoucího olomouckého studia Aloise Rečky.

Ze zjištěných poznatků vyplývá, že olomoucké partyzánské vysílání Československého rozhlasu bylo řízeno pouze na základě rozhodnutí jeho přímých účastníků, nikoli městských či státních orgánů nebo dokonce řízeno Československým rozhlasem z Prahy. Dále je zřejmé, že se městské orgány angažovaly jen minimálně, a to poskytnutím dvou telefonních techniků, kteří pomáhali redaktorovi s vysíláním. Na jednáních, která probíhala v inkriminovaný týden, nebylo vysílání Československého rozhlasu Olomouc zmíněno. Zápisy ze zasedání, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Olomouci, obsahují pouze rozhodnutí, zabývající se prohlášeními, která byla vydávána. Většinou se

jedná o rezoluce na podporu vlády, prezidenta a čelních představitelů ČSSR. Pro rozhlas však bylo důležité, že olomoučtí zastupitelé patřili k proreformnímu křídlu KSČ, tudíž pro ně vysílání Československého rozhlasu Olomouc i přes sovětský zákaz, bylo přípustné.

Dnes je toto jednání možné hodnotit jako heroické a je pravděpodobné, že i v srpnu 1968 bylo takto vnímáno všemi československými proreformními členy strany a nestraníky. Kronika města Olomouce, která mapuje rok 1968 a byla psána o tři roky později, tedy v roce 1971, v období normalizace, však popisuje činy rozhlasových exponovaných osob téměř jako protiprávní. Proto byla tato kronika použita pouze jako zdroj k získání povědomí o daném dění v Olomouci, nikoli jako relevantní zdroj k této práci. Nutno dodat, že kronika města Olomouce z roku 1968 věnuje jen několik řádků vysílání Československého rozhlasu Olomouc v týdnu d 21 – 27. 8. 1968.

Z kapitol této práce, zabývajícími se vysíláním Československého rozhlasu Olomouc vyplývá, že větší angažovanost v boji proti okupaci prokázal rozhlas, nikoli představitelé města, ač by to mělo být naopak. Zastupitelstvo pouze vydávalo rezoluce, které byly téměř ve všech bodech shodné s rezolucemi jiných měst, popřípadě národních podniků a závodů. Rozhlasu připadla role partyzána, když se členové olomouckého rozhlasového studia rozhodli pokračovat ve vysílání i přes zákaz vojenských okupantů. Rozhlas se tak opravdu stal nejdůležitějším zdrojem informací. V době, kdy místní periodika vycházela jen ojedinele, rozhlas vysílal každý den.

Z celé práce vyplývá, že v roce 1968 byli olomoučtí novináři pokrokoví a proreformně smýšlející a i navzdory strachu a nebezpečí se nenechali zastrašit vojsky Varšavské sily a snažili se národ objektivně informovat o období prvních dnů okupace. Snažili se do udržet svobodu slova, kterou získali v období Pražského jara. I proto se číst bakalářské práce věnuje tomuto období uvolnění totality, poněvadž měla značný vliv na budoucí chování a zásady představitelů medií.

Je ovšem třeba zmínit také důsledky, které mělo protiokupační partyzánské vysílání na ty, kteří se na něm podíleli. Část z nich musela z rozhlasu odejít, začít pracovat v jiném oboru, mnohdy vykonávali těžkou manuální práci, další emigrovali do zahraničí.

Seznam zkratek

č. – číslo

ČRo – Český rozhlas

Čs. – československý

ČSSR – Československá socialistická republika

ČTK – Česká tisková kancelář

D-C ABX, ABX – Dubček-Císař ABX

DPMO – Dopravní podnik města Olomouc

HSTD – Hlavní správa tiskového dozoru

kHz – kilohertz

KNV – Krajský národní výbor

KSČ – Komunistická strana Československa

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

KV KSČ – Krajský výbor Komunistické strany Československa

m – metr

MNV – Místní národní výbor

NDR – Německá demokratická republika

NSR – Německá spolková republika, Západní Německo

ONV – Okresní národní výbor

OSN – Organizace spojených národů

OV KSČ, OV – Okresní výbor Komunistické strany Československa

Sb. – Sběrka

SČSN – Svaz československých novinářů

Sm KNV – Severomoravský Krajský národní výbor

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

StB – Státní bezpečnost

SVVŠ – Střední všeobecně vzdělávací škola

UP – Univerzita Palackého

ÚPS - Ústředí publikační správa

ÚV – Ústřední výbor

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚV SČSN – Ústřední výbor Svazu československých novinářů

VB – Veřejná bezpečnost

Seznam pramenů a literatury

Seznam pramenů

1. IV. sjezd československých spisovatelů /Protokol/ Praha 27.-29. června 1967, Praha 1968, 22-606-10
2. Zákon č.81/1966 Sb. o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích
3. nařízení č.119/1966 Sb., kterým se vydává statut Ústřední publikační správy
4. Zákon č. 84/1968 Sb. o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích
5. Zákon č.127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních k upevnění veřejného pořádku
6. nařízení č.69/1968 Sb., kterým se zrušuje statut Ústřední publikační správy
7. Zákon č.46/2000 Sb. tiskový zákon (o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů)

Seznam literatury

1. BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. 2011. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4730-288.
2. ČERMÁK, Miloslav. 1990. *7 olomouckých dnů*. Olomouc: TJ liga stovkařů.
3. HAVLÍČEK, Dušan. 1998. *Jaro na krku*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV.
4. HOPPE, Jiří. 2004. *Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky*. Brno: Doplněk. ISBN 978-807-2391-622.
5. JEŠUTOVÁ, Eva. 2003. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas. ISBN 80-867-6200-9.
6. KAPLAN, Karel. 1997. *Všechno jste prohráli!: co prozrazují archivy o IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů, 1967*. Praha: I. Železný. ISBN 80-237-3549-7.
7. KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. 2011. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. Praha: Academia. ISBN 80-200-2019-5.
8. KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. 2010. *Dějiny českých médií 20. století: od počátku do současnosti*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3676-988.
9. KONČELÍK, Jakub. 2008. *Dva tisíce slov: zrod a důsledky nečekaně vlivného svolání*. Soudobé dějiny. roč. 15. č.3-4
10. KÖPPLOVÁ, Barbara, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. 2003. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0632-1.
11. KÖPPLOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim (ed.). 2008. *Česká média a česká společnost v 60. letech*. Praha: Radioservis. ISBN 978-80-86212-94-4.
12. KUPKA, Petr. 2009. *Stráž lidu jako nástroj komunistické propagandy v počátcích normalizace*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého. Filozofická fakulta. Katedra žurnalistiky. Vedoucí Bakalářské práce Petr Orság.
13. KURAL, Václav. 1993. *Československo roku 1968: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Parta. ISBN 80-901-3379-7.
14. ŠIK, Ota. 1990. *Jarní probuzení-iluze a skutečnost*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0208-X.
15. VANČURA, Jiří. 1990. *Naděje a zklamání: Pražské jaro*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0179-2.

16. SCHULZ, Jindřich. *Dějiny Olomouce*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2009, 2 v. ISBN 80244236932.

Seznam ostatních zdrojů

1. (online). Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/program/srpen/kapitola9.html> [10.3.2013]
2. „*Historie Českého rozhlasu Olomouc*”. rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/_zprava/historie-ceskeho-rozhlasu-olomouc—880419 [12.3.2013]
3. „*Vysílá studio Olomouc*”, rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/_zprava/historie-ceskeho-rozhlasu-olomouc—880419 [12.3.2013]
4. Archiv Českého rozhlasu. (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/historie/1968/_zprava/poslechnete-si-vysilani-ceskoslovenskeho-rozhlasu-21-srpna-1968-odpoledne-a-vecer—486416 [11.3.2013]
5. Archiv Českého rozhlasu. „*Vysílání Čs. rozhlasu 21. srpna 1968 - první prohlášení kolem 1.55 hod.*“. rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/historie/1968/_zprava/482064 [11.3.2013]
6. Archiv Českého rozhlasu. „*Vysílání Čs. rozhlasu 21. srpna 1968*“. rozhlas.cz, (online). Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/historie/1968/_zprava/482064 [11.3.2013]
7. Bureš, Michal. „*Zapomínání aneb je tomu už 30 let*“. 1998 Olomouc, Archiv Českého rozhlasu Olomouc
8. Česká televize. „*Před půlnocí - Jiří Dienstbier, novinář a politik – Čtyřicet let Dvou tisíc slov*“. ceskatelevize.cz, 27.6.2008 (online). Dostupné z:
9. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095690193-pred-pulnoci/video/> [10.3.2013]
10. <http://totalita.cz/>
11. <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw>

12. Sígľ, Miroslav. „*Červen 1968*“. Syndikat-novinaru.cz. (online). Dostupné z: <http://syndikat-novinaru.cz/12/45/o-projektu> [9.3.2013]

13. *Zasedání ústředního výboru KSČ ve dnech 3.-5. ledna 1968*. Stenografický zápis. Dostupné z <http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/105.pdf> [1.3.2013]

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Výplatní pásky Československého rozhlasu Ostrava z roku 1963
- Příloha č. 2: Pracovní smlouva Československého rozhlasu Ostrava
- Příloha č. 3: Fotografie provizorního vysílacího studia Československého rozhlasu Olomouc
- Příloha č. 4: Rozhovor s Bohuslavem Matyášem
- Příloha č. 5: Rozhovor s Janou Zikmundovou

Přílohy

Příloha č. 1

ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS

E

Zašleme Vám výkaz honorářů, jejich součet dle uvedených Vám vyplátíme po odečtení zákonných sraček a naší pohledby

dne 15.1.1963

apřbo hospodějí v dalších dvou kalendářních úpech. V tyto dny je pohledba otevřena od 9.00 do 16.00 hodin (v sobota od 9.00 do 13.00 hodin). Tento dopis přineste s sebou.

Zašleme Vám výkaz honorářů, jejich součet dle uvedený po odečtení zákonných sraček, jak jsou sčítovány na příloženém výplatním pásku, Vám dnem posíláme pošlou.

Vytisuje: Vaculíková

Odesláno dne: _____

Titl. _____

Jana Ovčáčková
Kateřinská 17 ✓
Olomouc

Den a hodina nastěření	Den a hodina vystřání	Staniče	Druh výkonu	Název díla	Honorář		Redakce
					za odinkování	autorský	
18 a 19.12.1962							
26.12.1962		OV	rola	Odpich	160,- ✓	3%	40
ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS KRAJSKÉ STUDIO OSTRAVA <i>Honorářová evidence</i> <i>[Signature]</i>							
Součet - převod							

NTX 025-11 K 1314

ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS

E

Zašleme Vám výkaz honorářů, jejich součet dle uvedených Vám vyplátíme po odečtení zákonných sraček a naší pohledby

dne 15.3.1963

apřbo hospodějí v dalších dvou kalendářních úpech. V tyto dny je pohledba otevřena od 9.00 do 16.00 hodin (v sobota od 9.00 do 13.00 hodin). Tento dopis přineste s sebou.

Zašleme Vám výkaz honorářů, jejich součet dle uvedený po odečtení zákonných sraček, jak jsou sčítovány na příloženém výplatním pásku, Vám dnem posíláme pošlou.

Vytisuje: Vaculíková

Odesláno dne: _____

Titl. _____

Jana Ovčáčková ✓
Kateřinská 17
Olomouc

Den a hodina nastěření	Den a hodina vystřání	Staniče	Druh výkonu	Název díla	Honorář		Redakce
					za odinkování	autorský	
25. a 26. 2. 63							
3.3.63		OV	žetba	Odpich	100,- ✓	3%	40
ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS KRAJSKÉ STUDIO OSTRAVA <i>Honorářová evidence</i> <i>[Signature]</i>							
Součet - převod							

NTX 025-11 K 1314

Výplatní pásku poskytla Jana Zikmundová

S M L O U V A O D Í L O
(pro externí interprety)

Československý rozhlas, studio Ostrava, ulice Dr. Šmerala 2, na jedné straně a
soudr. Jana Ovčáčková

na straně druhé uzavřeli tuto smlouvu o účinkování v rozhlase :

- 1/ název pořadu: Odpich na Sálvestra .
režisér: Karel Pokorný
účinkujícímu je přidělena role: _____
místo natáčení (vysílání) : ZK n.p. "Z" - Vsetín
- 2/ Smluvený pořad bude natáčen v těchto termínech (frekvencích) :
3 frkv. + gen. zkouška - dle dispozic režiséra
Honorář: 100,-
+ 50% 50,-
+ příplatek za frkv. 120,-
celkem: 270,- / dvěstěsedmdesát/
- 3/ Účinkující se zavazuje seznámit se s přidělenou rolí podle scénáře, jehož text je zcela nezávazný, a podrobit se všem pokynům výrobně-programového oddělení a režiséra. Dále se účinkující zavazuje dostavit se ke všem ad 2/ uvedeným frekvencím včas (10 minut před začátkem) a být režisérovi k dispozici po celou plánovanou dobu zkoušky, natáčení, vysílání, pokud není mezi ním a režisérem předem ujednáno něco jiného.
- 4/ Za smluvený výkon v rozhlasovém pořadu obdrží účinkující základní honorář Kčs _____ slovy _____ a příplatek Kčs _____ slovy _____ za každou absolvovanou frekvenci. Frekvencí se rozumí zkušební, natáčecí nebo vysílací doba v rozpětí 4-5hod.
- 5/ Honorář ad 4/ uvedený má režisér právo zvýšit nebo snížit v rámci platného honorářového sazebníku Čs. rozhlasu podle kvality výkonu účinkujícího.
- 6/ Přeložením výroby pořadu (natáčení, zkoušky) nebo vysílání na jiný den nebo dobu z důvodů provozních nebo vyšší moci, nevzniká účinkujícímu nárok na zvýšení honoráře.
- 7/ Je-li účinkující připraven k předvedení nastudovaného výkonu a výkon se neuskutečnil zaviněním Čs. rozhlasu, přísluší účinkujícímu náhrada ve výši 80 % základního honoráře. Dojde-li k zastavení studovaného výkonu během studia a přípravných prací z viny Čs. rozhlasu, náleží účinkujícímu za každou absolvovanou zkoušku, frekvenci a pod. náhrada. Výše náhrady se stanoví tak, že od smluveného honoráře se odečte 20 % a ze zbyvající části honoráře se stanoví náhrada ve výši poměrného dílu mezi tímto honorářem a smluveným počtem zkoušek, frekvencí apod.

- 8/ Účinkujícímu na veřejně přístupných programových produkcích je možno přiznat až 25 % zvýšení k základnímu honoráři.
- 9/ Poruší-li účinkující ustanovení této základní smlouvy, zvláště nedostaví-li se ke zkouškám, natáčení, vysílání včas nebo vůbec ne, Čs. rozhlas od této smlouvy ustoupí a bude požadovat náhradu škody.
- 10/ Tato smlouva nezakládá pracovní poměr a platí pro ni ustanovení obč. zákona o smlouvě o dílo.
- 11/ Z honoráře, který je splatný v obvyklých výplatních termínech Čs. rozhlasu, studia Ostrava, budou provedeny zákonné srážky (dan z uměl. činnosti, příp. dan ze mzdy).

V Ostravě dne _____

ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS
ve studiu

_____ podpis účinkujícího

_____ razítko a podpis Čs. rozhlasu

MTZ22-Rot

Příloha č. 3

Fotografie provizorního vysílacího studia v době tajného vysílání Československého rozhlasu Olomouc. Na fotografii je zachycen Bohuslav Matyáš.

Fotografii poskytl Bohuslav Matyáš.

Příloha č. 4

Rozhovor s panem Bohuslavem Matyášem

Rozhovor byl uskutečněn 22.3.2013 v Otrokovicích

Pracoval jako redaktor zpravodajství Čs. rozhlasu Ostrava, studio Olomouc, v Okresním domě osvěty v Olomouci, ve Stráži lidu a jako redaktor a hlasatel okresního vysílání rozhlasu po drátě. Od r. 1969 v dělnických povoláních, v Pozemních stavbách Olomouc jako jeřábník a ve Strojní a traktorové stanici v Otrokovicích jako skladník, později revizní technik. Po r. 1989 mu bylo vráceno členství v Syndikátu novinářů ČR, je členem Obce spisovatelů

Jaká byla náplň vaší práce v rozhlase?

Začínal jsem jako hlasatel tzv. okresního vysílání v rozhlase po drátě (OV RPD) v Olomouci, to bylo někdy kolem roku 1963. Okresní národní výbory měly možnost dvakrát v týdnu ve vyhrazených dvaceti minutách prezentovat své zpravodajství (jinak se z bedýnky rozhlasu po drátě poslouchal Čs. rozhlas Praha). Týkalo se hospodářského, politického a veřejného života a kulturního a společenského dění v regionu. Později jsem byl navíc redaktorem této relace a spolu s kolegyní Janou Zikmundovou i hlasatelem. Takže mne zaměstnával okresní národní výbor, nikoli Československý rozhlas Ostrava, stanice, která měla v Olomouci pobočné studio; v něm si ONV objednával natáčecí frekvence a odtud se jeho relace po telefonních linkách i vysílaly. Pokud vím, bylo je možno slyšet nejen v Olomouci, ale i v dalších místech okresu, např. v Litovli, v Uničově apod.

V redakci zpravodajství Československého rozhlasu Ostrava jsem v olomouckém studiu pracoval v době, kdy jsem měl na rok přerušeno studium na UP. Nejen díky tomuto ročnímu angažmá a díky okresnímu vysílání, ale taky proto, že jsem se v rádiu se všemi (včetně techniků i členů ostravských redakcí) už dobře znal, byl jsem ve studiu v Olomouci jako doma, pro Ostravu jsem připravoval i později jako externista řadu textů a reportáží, olomoucký režisér slovní výroby Vladimír Týřl mě často obsazoval jako spíkra.

Jak jste se dozvěděl, že je Československo okupováno?

V noci jsme slyšeli, že létala letadla. Bydleli jsme se ženou v Řepčíně v podnájmu. Jen jsme si zacpali uši, protože jsme se domnívali, že naše armáda má nějaké noční cvičení. Nic ani potom venku na ulici nenasvědčovalo tomu, že se něco děje. Takže teprve až jsem přišel do Stráže lidu, tak tam už jsem se dozvěděl, o co jde. Tam už ženské plakaly a už se chystalo, co se bude tisknout. A já slyším už v té Stráži lidu tu bednu, jak moje vysílání vysílá beze mne. V rozhlasu po drátě jsem měl 80 % úvazku, ve Stráži lidu jako redaktor kulturní rubriky jen 20 %, takže jsem odpochoval do rádia.

Jak to v rádiu vypadalo, když jste přišel?

Tam bylo všechno v činorodém ruchu, místy tam panoval snad i zmatek, protože jeden přes druhého se snažil pomoci, herci v hlasatelně, někteří rozhlasáci při redigování textů, bylo tam všech pět techniků, hlasatelka Jana Zikmundová, někdejší redaktori Alena Štěrbová a Luboš Smiřický apod. Dveře se netrhly, nosili sem rezoluce proti okupaci ze závodů, zemědělských družstev, institucí, škol, z univerzity, někteří jejich představitelé četli na mikrofon svá prohlášení, navečer kdosi donesl mísu chlebičků, abychom měli co jíst. Hlavním organizátorem vysílání byl Jarolím Koutný, což byl olomoucký zemědělský redaktor Čs. rozhlasu Ostrava. Koutný se o okupaci dověděl už v noci od svých kamarádů funkcionářů, kontaktoval Ostravu a domluvil se s nimi, že budeme pro olomouckou oblast nutné informace vysílat my.

Jak to bylo s obsazením rádia Rusy?

Rusové chtěli do rádia, ale nevěděli, kde to je. Tenkrát nebylo označení rozhlasu nad vstupem venku na náměstí Míru (dnes Horní náměstí). Tam bylo napsáno Kavárna Opera. Ruský velitel neustále naléhal na představitele Olomouce. Jednali na úrovni ONV, vojenského velitele Čs. armády v Olomouci a OV KSCČ a komandír stále, že chce do rozhlasu. Z okresního výboru KSCČ nám dali vědět, že se tomu nelze ubránit, že tam toho ruského velitele musejí dovézt. Což se stalo, přijel s ním ing. Milan Pospíšil, pracovník ideologického oddělení OV KSCČ, šli k vedoucímu studia Aloisu Rečkovi do kanceláře a poté, co komandír zmizel, jsme se dověděl, že Rusové budou rádio hlídat. Jinak řečeno - že ho obsadí. Koutný

to vyřešil tak, že všechny poslal ze studia domů. Protože přijdou Rusové. Přišlo jich potom se samopaly asi 15, všechno prolezli, rozmístili se v režii, v hlasatelně, ve velkém sále, u dálnopisu, na chodbách, u každých dveří, v redakčních místnostech a řekli: běžte pryč, běžte domů, přijďte zítra a dovíte se rozhodnutí velitele, co bude dál.

Takže jste druhý den přišli?

Ne, na to jsme nereflektovali. Štěstí bylo, že Oskar Dvořák, řidič malé rozhlasové dodávky a technik v jedné osobě, stačil vzít z rádia do auta Nagru. Byl to špičkový švýcarský nahrávací přenosný magnetofon. Koutný a Oskar Dvořák byli bratrance, takže si maximálně věřili, a my pak ve třech (já proto, že to bylo moje vysílání, dělal jsem tomu redaktora a hlasatele, hlas byl všeobecně u posluchačů známý a tudíž důvěryhodný) jsme odjeli na OV KSČ a dali jsme se k dispozici. Prostě - chcete-li, my jsme schopni pracovat dál. Na OV KSČ na ideologickém oddělení byli tenkrát ing. Milan Pospíšil, Josef Náhlý, Anežka Sklenářová, dr. Zdeněk Mička, to byli lidé proreformně naladěni. (Což ve zdech toho baráku nebylo pravidlem, většina byla naopak proti Dubčekovi a tendencím Pražského jara.) Rádi nás přijali a přemýšleli jsme, jak se dostat do éteru. Tito aparátníci z OV zprostředkovali, že šéf Okresní správy spojů vyslal dva své pracovníky Bobina Kopečného a Rudu Bauera, s nimiž v pětici jsme začali druhý den vysílat.

Kde jste hledali vhodná pracoviště?

Znali a vytypovali je právě spojaři. Například na sídlišti, někde poblíž Foersterovy ulice. Šlo o menší sklepní místnost, něco jako kočárkárnu, ale byly v ní jakési propojovací panely s telefonními přípojkami. Tam jsme se usídlili. Hoši zapojili Nagru do těch telefonních linek a vysílali jsme dál jako rozhlas po drátě. Brzy ovšem rozhlasové stanice v Československu (Praha, Plzeň, Liberec, Brno, Ostrava, Bratislava, B. Bystrica, Košice atd.) navázaly vzájemně styk a začaly vysílat štafetu, kdy si na téže frekvenci předávaly slovo a informovaly, co se v které části republiky aktuálně děje. V této štafetě Ostrava několikrát poskytla prostor taky nám. Krom toho si nás občas vzala i na své ostravské vlny. Taky nás přebíral Ječmínek, vojenská vysílačka u Litovle. Od „ušitých“ svědků vím, že jsme byli slyšet na severu Afriky a ve Švédsku. Takže jsme nebyli jenom po drátě, ale i v éteru.

Báli jste se?

Hodně nepříjemné to bylo po vyhlášení stanného práva. Vysílali jsme do večera a to už byl zákaz vycházení. Rozdělili jsme se a po jednom se postupně plížili kolem zdí a různým směrem. Nevěděli jsme, co od Rusů můžeme čekat. Nikdo z nás nespal doma, jenom Vladimír Týřl a Luboš Smiřický spolupracovali ze svých bytů. My se ženou jsme spali u Štěrbů a u Skoupých. Arnošt Skoupý učil na univerzitě, Alena Štěrbová rovněž přednášela na FF UP. A ráno opět vysílat, ale po ránu už nebyl zákaz vycházení, to už lidé chodili do práce, a tak jsme se mezi nimi ztratili a nenápadně zapadli zase do některého sklepa. Nechci to dramatizovat, ale nebyla to příjemná situace. Nevěděli jsme, co se může přihodit. Jedna ta naše kukaň měla sklepní okénko a jednou jsme viděli, jak kolem pochodují ruské vojenské boty. Také jsme věděli, že po Olomouci a okolí jezdí zaměřovací auto, které hledalo, odkud se vysílá. Rusové nechápali, že rádio vysílá, když oni mají vše obsazené.

Vysílali jste z tohoto místa?

Ne, už jsem naznačil, že vysílací místa jsme střídali. Vždycky se večer domluvilo, kde se sejdem příští ráno a kde budeme pracovat. Byla to taky třeba škola ve Dvořákově ulici. Ovšem do této „minispojovny“ jsem se vešel málem jenom já sám, což nevyhovovalo. Navíc se hoši technici snažili najít místa nenápadná, kde v jejich okolí běžně chodí víc lidí. Právě ta Dvořákova ulice nám nevyhovovala, byla příliš klidná, byla to škola a ještě byly prázdniny.

Ve vysílání jste četli rezoluce. Kam je lidé nosili?

Rezoluce nosili lidé 21. srpna do rozhlasového studia, potom po obsazení rádia okupačními vojáky se rezoluce a různá prohlášení dávala většinou na OV KSČ či na ONV, na radnici apod. Koutný to posbíral, dal to Dvořákovi, který mi materiály dovezl, protože jedině Jarolím a Oskar věděli, kde jsme. Ještě ti dva spojaři a já. Týřl, když se vrátil z dovolené, taky netušil, kde jsme. Vyhledal Jarolíma a dohodli se, že bude dělat spojku s domovským ostravským rádiem. Ti naši chlapi ze Spojů mu domluvili absolutní přednost v telefonování po 24 hodin denně, abychom my věděli, co Ostrava a jak se situace vyvíjí v krajském centru, a aby zase ostravští rozhlasáci věděli, co potřebovali vědět od nás a o nás.

Jak se ve vysílání angažoval Lubomír Smiřický?

Luboš Smiřický od roku 1958 pracoval jako rozhlasový redaktor v Olomouci a později se stal odborným asistentem na katedře hispanistiky FF UP. Já jsem ho blíž znal právě z fakulty. Jakožto bývalý zaměstnanec přiběhl 21. srpna do studia rozhlasu a nabídl pomoc. Což se hodilo, taky jsem potřeboval v hlasatelně vystřídat. V následujících dnech spolupracoval tak, že v jeho bytě (na Horním náměstí, přímo naproti orloji) se scházeli s Koutným a Týřlem a některé věci tu redigovali i koncipovali. Zejména závěrečné rozloučení s posluchači našeho vysílání po Dubčekově (a dalších) návratu z internace v Moskvě. To jsem zjistil až po mnoha letech, protože všechno se drželo v tajnosti a co kdo vědět nemusel, tak se prostě nedověděl. Já jsem tohle nevěděl do roku 1996.

Tušili jste, jaký bude závěr těchto událostí?

Vůbec jsme netušili, jak to dopadne v Moskvě, celý národ to netušil. Já, abych mluvil za sebe, jsem si naivně ještě dlouho potom myslel, že se to musí všechno vysvětlit, že se ještě mnoho z pozitiv Pražského jara dá zachránit.

Jaké byly následky vašeho vysílání?

Nevěděli jsme, co bude dál, jestli nás budou zavírat či co. Všechny nás postupně odevšad vyhodili, mne pochopitelně i ze Stráže lidu. Koutného, později i Týřla z rozhlasu, Jarolíma a mě ze svazu novinářů. Pak nás také vláčeli různě po soudech. Byli jsme s Jarolímem Koutným předvoláni jako svědci, ale to se mohlo lehce zvrtnout a ze svědků jsme mohli být obžalovanými. Normalizátoři hledali všechny možné prostředky. My jsme trvali na tom, že jsme vysílali na pokyn a na přání oficiálního vedení okresního výboru strany a státních orgánů této republiky, že jsme nedělali nic nelegálního. S tím se jim nepodařilo příliš pohnout. Samozřejmě, že nás nevyhodili ze dne na den. Mne v roce 1969. Poté jsem se živil jako mazač na peci na expandit v panelárně, později jsem dokonce povýšil v kvalifikaci na paliče a na jeřábíka. Tam jsem Pavla Dostála, budoucího poslance a ministra kultury, který se tam octnul po mně, zaučoval na jeřábu. Nejhorší bylo asi to, že nás všechny zařadili do seznamu pro akci Norbert. Byl to jmenovitý seznam, který vypracovala StB, bylo v něm na tři tisíce osob. Na daný pokyn by všechny tyto lidi posbírali estébáci a umístili je

do internačních táborů, jakýchsi koncentráků. Estébáci mě k nim tahali každou chvíli. Do Otrokovic jsem se přestěhoval s nadějí, že sejdu z očí, sejdu z mysli. Ale jezdili i sem a vyptávali se, hlavně ve firmě, kde jsem pracoval. Mě zpovídali, kdo k nám jezdí z Olomouce, jak často a proč, co probíráme a o čem se bavíme. To víte, že jsem mlžil, jak to šlo. O akci Norbert jsem se dověděl a v seznamu jsem se našel zpětně až po převratu 1989 v novinách. A to mě docela zamrazilo.

Co se stalo s materiály, které jste vysílali?

Všechny materiály, které jsme odvysílali, Koutný posbíral a nám tvrdil, než umřel, že je schoval v nějaké studni na vesnici. Nakonec jsem zjistil, že písemnosti i pásky umístil historik Miloš Čermák v Olomouci v Purkrabské ulici v jednom baráku u jistého kamaráda. Koutný materiály postupně předával Čermákovi, ten to schraňoval a po roce 1989 to Miloš vydal jako knížku.

Kdo vymyslel název vysílačky Dubček-Císař ABX?

Název vysílání? Když jsme se na konci 21. srpna sešli na OV KSČ, tak tam jsme byli, už jsem o tom mluvil, ve skupině s Pospíšilem, Sklenářovou a dalšími. A tam se diskutovalo, jak by to vysílání celé mělo fungovat. Oni měli představu, že s námi budou neustále ve pojení. Takže kdosi tam vymyslel název Dubček-Císař, nejspíše Anežka Sklenářová, a dokonce vymyslela, že když se budeme přemísťovat, tak jedno stanoviště bude ABX, další bude ABY atd. A podle tohoto klíče budou mít jasno, kde právě jsme. Jarolím ovšem věděl, že na OV KSČ mají i zdi uši a že vůbec nepotřebujeme, aby někdo další věděl, kde pracujeme. Jediným spojovacím článkem byl on sám. Takže jsme se nakonec pořád hlásili jako ABX (posluchači si na to brzy zvykli), přestože jsme třeba byli ABY nebo ABZ.

Příloha č. 5

Rozhovor s paní Janou Zikmundovou

Uskutečněn 21.3.2013 v Prostějově

Jana Zikmundová pracovala v Československém rozhlasu, studiu Olomouc jako hlasatelka v letech 1992-1971. Mezitím působila jako učitelka od roku 1965 do roku 1969. Poté pracovala na Okresním kulturním středisku.

Paní Zikmundová, jaké jsou vaše vzpomínky na vysílání rozhlasu v srpnových dnech?

Já o srpnu 1968 nemám tolik informací jako pan Bohuslav Matyáš, to je ten pravý informátor. Ten to všechno organizoval a prožíval od začátku do konce. Já jsem tam byla jen v počátcích, protože hoši poté naznali, že ženy do tohoto nebezpečného procesu nepatří. Já jsem vysílala, už nevím přesně, který to byl den, ale bylo slunečno, nádherně, okna z té části úřední, která jsou do náměstí, tak ta byla otevřena, takže jsme se dívali, jak se manifestovalo, podepisovaly nějaké petice a tehdejší herečka činohry olomouckého divadla Oldřicha Stibora, Eva Lecchiová na nás mávala.

Jaký byl váš nejsilnější zážitek z té doby?

No můj nejsilnější profesní zážitek, protože já jsem byla v té době amatérem, bylo to, že jsme vysílali živě. To jsem do té doby nezažila, což je dnes naprosto nepochopitelné. Četli jsme zprávy, kde jsou jaké problémy, kde je jaká objížďka, zavřeno, kde jsou jaká vojska, kde kdo koho hledá. Čili jen takové zprávy, které nám nosili na papírech. A to jestli jsem dělala jednou nebo dvakrát, to už nevím.

Předpokládali jste tenkrát, že by mohla nastat situace, že by sem přišli vojáci?

Já osobně jsem to vůbec nečekala. Já jsem vlastně byla poslední televizní hlasatelkou na obrazovce večer, 20. srpna. Tehdy jsem jezdila jako externistka do ostravského studia Československé televize uvádět některé pořady. Toho dvacátého se vysílal písničkový pořad z malého studia nad Ostravou. To bylo před půlnocí. My jsme odjeli ze studia, aniž bychom cokoli tušili. Spala jsem tehdy v hotelu Ostrava, dnešní Imperial, ráno jsem šla normálně na snídani, u několika stolů seděli lidé a četli noviny, tak jsem si normálně dala snídani, nic jsem netušila a až jsem šla znovu do televize, tak jsem viděla davy lidí před televizí a tank namířený na ředitelství ostravské televize. Až jsem tam přišla, tak jsem se to dozvěděla od paní Slívové, produkční, která mi říkala, ať se okamžitě sbalím a jedu domů, pokud ještě něco jezdí, jsou zde Rusi, jsme okupováni. Takže jsem se sbalila, sedla do nejbližšího rychlíku

a jela domů, do Prostějova. Poté mi volali z olomouckého rozhlasu, abych přijela hlásit zprávy.

Jak probíhala situace po tom, kdy už rozhlas nebyl obsazený vojsky?

Rozhlas byl otevřen. Tiskový dozor, HSTD – Hlavní správa tiskového dozoru, začala zase naplno fungovat. Všechny zprávy se musely předtáčet, vysílaly se tedy dodatečně, všechny byly schvalovány, opatřovány razítkem. Olomouc tehdy byla pobočkou Ostravy, takže taková samostatnost, jako je dnes, nebyla.